



Faculteit Sociale Wetenschappen

Master in het Sociaal Werk

Academiejaar 2020-2021

Help, ik geraak er niet!

Over mobiliteitsdrempels voor deelname aan vrijetijdsbesteding voor kinderen (3-12 jaar) bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond

Promotor: prof. dr. Kristel Driessens

Medebeoordelaar: Britt Dehertog

Externe promotor: Aïlan Iriks (Sportpret vzw)

Masterproef voorgelegd met het oog op het behalen van de graad van master in het Sociaal Werk

Kaat Beyens
S0185199

Mei 2021

Woord vooraf

Deze masterproef werd geschreven in functie van het behalen van de graad Master in Sociaal Werk aan de Universiteit in Antwerpen. Binnen deze masterproef wordt ingegaan op de diverse drempels die gezinnen in armoede met een migratieachtergrond ervaren bij de vrijetijdsbesteding van kinderen. De focus ligt op de drempel in mobiliteit. Er wordt nagegaan welke aspecten een invloed hebben op die drempel. Bijkomend wordt er achterhaald in welke mate die mobiliteitsdrempel bij de gezinnen aanwezig is en of deze hen al dan niet hindert om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten voor kinderen. De resultaten kwamen tot stand aan de hand van interviews bij ouders, kinderen en medewerkers van vrijetijdsverenigingen in de stad Antwerpen.

Het doel van het onderzoek is om de drempels van deze doelgroep, met name de drempel in mobiliteit, beeld te brengen. Vanuit hier worden aanbevelingen geformuleerd voor vrijetijdsverenigingen en lokaal beleid. Door de drempels in kaart te brengen en hierrond aanbevelingen te formuleren, hoop ik dat hieraan in de toekomst aandacht wordt besteed zodat er hierrond veranderingen teweeg gebracht kunnen worden.

Ik wil de personen die hebben meegewerkt om mijn masterproef tot een goed einde te brengen kort bedanken. Bedankt aan professor Kristel Driessens die mij heeft begeleid en mij met haar vakkennis heeft bijgestuurd waar nodig. Aïlan Iriks van Sportpret vzw, die mij de vraag tot dit onderzoek initieel stelde, en samen met mij is op zoek gegaan naar mogelijke pistes om mijn onderzoek uit te werken. Bijkomend wil ik Kim, Benni en Emilie van Recht-Op vzw samen met Lindsay van STA-AN vzw bedanken om het praktijkonderzoek mee vorm te geven, zich in te zetten om respondenten te verzamelen en het mogelijk te maken dat ik, ondanks de coronamaatregelen, de interviews heb kunnen afnemen. Hetzelfde geldt voor Timor van Elegast vzw en Jort van Buurtsport Antwerpen. Als laatste wil ik al de respondenten bedanken die open stonden voor mijn bevraging en hun ervaringen hebben gedeeld over het onderwerp. Bij de interviews van de medewerkers wil ik hier in detail Kras Dam, City Pirates, Let's go Urban en BBC de Willibies bedanken.

Inhoudsopgave

Lijst van tabellen en afbeeldingen	1
Abstract	2
Deel 1: Probleemstelling	3
Deel 2: Literatuurstudie	6
1. Armoede als complex begrip dat verschillende levenssferen overschrijdt	6
1.1. Een groter armoederisico bij gezinnen met een migratieachtergrond	7
1.2. Armoede en migratie zetten een afdrak op verschillende levensdomeinen	8
2. Voordelen van vrijetijdsactiviteiten voor gezinnen in armoede met een migratieachtergrond	9
3. Een participatiekloof aan vrijetijdsbesteding door diverse drempels	10
3.1.1. De financiële drempel: tekort aan financiële middelen	11
3.1.2. De informatiedrempel: beperkte toegang tot informatie en taalbarrières	11
3.1.3. De psycho- emotionele drempel: statusverlegenheid en machteloosheid	12
3.1.4. De socio- culturele drempel: verschil in sociale-culturele positie en verwachtingen	12
3.1.5. De mobiliteitsdrempel: gebrek aan vervoersmiddelen en -opties	13
3.1.5.1. Vervoersarmoede en uitsluiting op diverse levensdomeinen	13
3.1.5.2. Overaanbod aan vervoeropties in steden is niet altijd voordelig	14
3.1.5.3. Er niet geraken te wijten aan vervoersarmoede en een drempel in mobiliteit?	14
Deel 3: Data en methode	16
1. Onderzoeksfocus	16
2. Caseselectie	16
3. Methode	17
3.1. Dataverzamelmethode	17
3.2. Analysemethode	17
Deel 4: Onderzoeksresultaten	18
1. Een schets van de participatie aan vrijetijdsactiviteiten	18
2. Ervaren drempels bij vrijetijdsbesteding	19
2.1. De socio- culturele drempel	19
2.1.1. Het belang van kennen van anderen in het aanbod	19
2.1.2. Een sociaal-culturele mix als must om deel te nemen aan activiteiten?	20
2.2. De psycho- emotionele drempel	21
2.2.1. Statusverlegenheid en minderwaardigheidsgevoelens	22
2.2.2. Onbekend maakt onbemind	22

2.3.	De informatiedrempel	22
2.4.	De financiële drempel	23
2.5.	De mobiliteitsdrempel	25
2.5.1.	Diverse vervoersmiddelen- en opties en de afstand naar vrijetijdsaanbod	25
2.5.1.1.	De laagdrempeligheid van korte afstanden, gekende buurten en verplaatsingen te voet of met de fiets	25
2.5.1.2.	Openbaar vervoer als drempel? Het belang van trajecten en tijdsinvestering	27
2.5.1.3.	Het niet beschikken over een auto als drempel?	28
2.5.2.	Verplaatsingen in gezelschap	29
2.5.2.1.	Begeleidingen naar de activiteit door naasten	29
2.5.2.2.	Verlagen van drempel bij betrekken anderen?	30
2.5.3.	Drempels in het zoeken en vinden van de weg	31
2.5.3.1.	Belang van de bereikbaarheid en zichtbaarheid van de locatie	32
2.5.4.	De veiligheid onderweg en op de locatie	33
2.5.5.	Kan ik wel vertrekken? Over mentale ruimte, planning en ouderbetrokkenheid	33
Deel 5: Discussie en aanbevelingen		35
1.	Discussie van de resultaten	35
1.1.	Beperkingen van het onderzoek	36
1.2.	Suggesties voor verder onderzoek	37
2.	Aanbevelingen voor vrijetijdsorganisatie en het (lokaal) beleid	37
2.1.	Vrijetijdsorganisaties	38
2.1.1.	Betrekken van ouders en inzetten op individuele noden en een sociale mix	38
2.1.2.	Inzetten op verlagen van lidgeld en aanpakken verdoken kosten	38
2.1.3.	Inzetten op gezamenlijke verplaatsingen, een buurtgerichte werking, veiligheid en zichtbaarheid van de locatie	39
2.2.	Beleidsniveau	39
Deel 6: Conclusie		40
Bibliografie		42
Bijlagen		46
Bijlage 1: interviewleidraad ouders		46
Bijlage 2: interviewleidraad kinderen		48
Bijlage 3: interviewleidraad medewerkers		49
Bijlage 4: gebruik van verschillende vervoersmiddelen- en opties naar vrijetijdslocaties		51

Lijst van tabellen en afbeeldingen

Tabel 1 Aandeel geboorten in kansarme gezinnen in de provincie en stad Antwerpen en de betrokken wijken	7
Tabel 2 Overzicht van ouders en activiteiten van hun kinderen in verenigingsverband	18
Tabel 3 Overzicht van kinderen en hun activiteiten in verenigingsverband	18
Figure 1 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 1 Anna	51
Figure 2 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 2 Myrthe.....	51
Figure 3 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 3 Asma.....	52
Figure 4 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 4 Farah	52
Figure 5 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 5 Fatma	53
Figure 6 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 1 & 2 Abdil en Abad	53
Figure 7 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 3 Bilal	54
Figure 8 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 4 & 5 Adam en Hasan	54
Figure 9 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 6 Axel	55

Abstract

Ondanks de voordelen die deelname aan vrijetijdsactiviteiten in verenigingsverband met zich meebrengen, zijn gezinnen in armoede met een migratieachtergrond hier ondervetegenwoordigd. Dit heeft te maken met diverse drempels die men ervaart om deel te nemen aan vrijetijdsbesteding. Dit onderzoek focust zich op de mobiliteitsdrempel die gezinnen in armoede met migratieachtergrond ervaren voor vrijetijdsbesteding van kinderen (3-12 jaar). Ruimtelijk oriënteert het onderzoek zich op gezinnen wonend in de Antwerpse wijken Dam, Stuivenberg en Amandus-Atheneum en vrijetijdsaanbod in en rond de stad Antwerpen.

In dit onderzoek wordt er nagegaan welke aspecten meespelen in mobiliteitsdrempel om deze volledig in kaart te kunnen brengen. Vervolgens worden hierrond aanbevelingen voor verenigingen en (lokaal) beleid geformuleerd. De data werden verzameld door diepte-interviews, afgenomen bij vijf ouders, zes kinderen en vier medewerkers van vrijetijdsverenigingen in Antwerpen. Uit resultaten blijkt dat mobiliteit een drempel kan vormen op diverse niveaus maar dat, hoewel het tijd en energie vraagt, de meeste aspecten te overwinnen zijn door de betrokken gezinnen. De socio-culturele en financiële drempels blijken echter meer op de voorgrond te staan. Hier dient dan ook extra op ingezet te worden in de verenigingen. Bijkomend is het van belang om lidgelden laag te houden en de verdoken kosten mee in rekening te nemen. Op niveau van mobiliteit kan het helpen om af te spreken op centrale punten en samen naar het aanbod te gaan, verkeersveiligheid te vergroten in de buurt van de locatie, de locatie zichtbaar en bereikbaarder te maken en activiteiten te organiseren in de buurt van de deelnemers. De (lokale) overheid dient hierin ondersteuning te bieden door middelen te vrijwaren en op structureel en ruimtelijk niveau zaken aan te pakken.

Dit onderzoek toont aan dat gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, ondanks dat ze reeds deelnemen aan activiteiten, toch nog steeds drempels ondervinden om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten. Het is nodig om drempels te verlagen op diverse niveaus om de participatie van kwetsbare groepen te verhogen en te verbeteren. Het in dialoog gaan en actief samenwerken tussen diverse verenigingen en (lokaal) beleid is hiervoor in de toekomst van belang.

Deel 1: Probleemstelling

In Vlaanderen is er een groot bevolkingsaandeel dat participeert aan georganiseerde vrijetijdsbesteding. 8 op 10 Vlamingen kennen cultuurparticipatie en 7 op 10 sporten in hun vrije tijd (Statistiek Vlaanderen, 2019a, 2019b). Deze participatie geldt echter niet voor iedereen. Gezinnen die een risico lopen op armoede of sociale uitsluiting participeren minder aan culturele en sportactiviteiten (Coussée, 2006; Huyge, Dehertogh, Mortelmans, Van Assche, & Maelstaf, 2009). De algemene sportparticipatie van kansengroepen bedraagt 38,8%. Bij niet-kansengroepen is dit 68,9% (Jacobs & Driessens, z.d.). Bovendien is de deelname aan vrijetijdsbesteding bij kinderen in armoede twee keer zo laag dan bij kinderen die niet verkeren in een armoedesituatie (De Cremer et al., 2019).

Een grote groep van gezinnen met een verhoogd armoederisico bestaat uit gezinnen met een migratieachtergrond. Het armoederisico voor mensen geboren buiten de Europese Unie is vier keer groter dan voor autochtonen. In 2018 leefde 46,3% van de Belgische bevolking met een niet-Europese afkomst onder de armoedegrens (Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, 2018). Gezinnen met een niet-Europese achtergrond hebben een groter risico op armoede en uitsluiting door de eigen etnisch-culturele kenmerken in combinatie met externe kenmerken (inrichting van de samenleving) die hieraan de grondslag liggen (De Cuyper, 2019). Bijkomend is er een verminderde vrijetijdsparticipatie, specifiek bij gezinnen met een migratieachtergrond (Elchardus & Smits, 2012; Pissens, Siongers, Lievens, Brandt, & Derluyn, 2019). Zowel in culturele, sport- en jeugdverenigingen hebben kinderen met een migratieachtergrond een verminderd lidmaatschap dan diegene zonder migratieachtergrond.

Er is bij mensen in armoede met een migratieachtergrond sprake van een participatiekloof (Jacobs & Driessens, z.d.). Deze kloof komt tot stand door verschillende drempels die lagere sociale klassen ervaren en die maken dat het voor hen moeilijker is om toegang te krijgen tot vrijetijdsbesteding. De drempels hebben betrekking op diverse levensdomeinen en zijn met elkaar verweven (De Cremer et al., 2019; Geldof & Driessens, 2009; Michiels, 2019; Van Wolputte, 2019). Ze bestaan uit de financiële, informatie-, psycho-emotionele, socio-culturele en mobiliteitsdrempel.

Het is van belang om de participatie aan vrijetijdsactiviteiten voor mensen in armoede met een migratieachtergrond te verhogen. Beleid legt regelmatig de focus op het belang van integratie voor kansengroepen en duidt hierbij aan dat verenigingen een grote rol hebben om participatie voor kansengroepen te verhogen (Elchardus & Smits, 2012). Verschillende onderzoeken tonen aan dat participatie aan vrijetijdsactiviteiten een instrument is om jongeren meer te betrekken bij de samenleving (Elchardus & Smits, 2012; Guiaux, 2011; Ridge & Millar, 2000). Bijkomend heeft vrijetijdsbesteding een belangrijke socialiserende functie, waarbij deelname aan sociale activiteiten met leeftijdsgenoten gezien wordt als een belangrijke determinant voor de ontwikkeling van sociaal kapitaal en een sterke sociale identiteit (Ridge & Millar, 2000).

Bij de visie dat vrijetijdsactiviteiten als instrument voor sociale cohesie en gemeenschapsvorming kunnen zorgen, zijn er echter kritische kanttekeningen te maken. Het idee dat kansengroepen geïntegreerd moeten worden in vrijetijdsverenigingen veronderstelt een tweedeligheid tussen de Westerse meerderheid, die grotendeels actief is in vrijetijdsverenigingen, en de 'buitenstaanders'. De visie veronderstelt tekorten en (culturele) karakteristieken van de 'buitenstaanders' als oorzaak voor de verminderde participatie, en niet in de manier waarop vrijetijdsactiviteiten georganiseerd worden. Hierbij wordt aangehaald dat reguliere vrijetijdsverenigingen zich dynamisch dienen op te stellen en

zich dienen aan te passen aan de superdiverse samenleving, met hierin een ondersteuningsrol voor beleid (Schrooten, Thys, & Debruyne, 2019).

Vrijtijdsbesteding heeft ook positieve effecten op het psycho- sociaal welzijn van jongeren (Pissens et al., 2019). Vooral voor jongeren in armoede met een migratieachtergrond, die vaak te maken hebben met stressoren uit de omgeving, kan vrijetijdsbesteding een positief effect hebben (Elchardus & Smits, 2012; Guiaux, 2011; Pissens et al., 2019). Vrijtijdsbesteding doorbreekt zo de spiraal van armoede en kan een lichtpunt in de duisternis zijn (Jacobs & Driessens, z.d.). Daar waar vrijetijdsactiviteiten veel kunnen betekenen voor kansengroepen op vlak van algemeen welzijn, integratie en sociaal kapitaal is het belangrijk om daarop in te zetten. Inzicht verwerven in de drempels en in hoeverre deze inwerken op de participatie, is van belang om uitsluiting te vermijden en participatie te verhogen. Zo kan er in verenigingen en beleid hierop ingezet worden om mee te bewegen op de uitdagingen die de superdiverse samenleving met zich meebrengt (Schrooten et al., 2019).

In dit onderzoek ligt de focus op de mobiliteitsdrempels die gezinnen in armoede met een migratieachtergrond ervaren om kinderen al dan niet te laten participeren aan georganiseerde vrijetijdsbesteding. Indien men drempels ervaart op niveau van mobiliteit spreekt van vervoersarmoede (Canters, Van den Broeck, Vleugels, & van Os, 2015). Vervoersarmoede heeft betrekking op uitsluiting op meerdere domeinen van het maatschappelijk leven door een beperkte mobiliteit en wordt grotendeels bepaald door de socio-economische positie in de maatschappij (Canters et al., 2015; van Dooren, 2016).

Het onderzoek komt tot stand in samenwerking met Sportpret vzw, die de vraag tot dit onderzoek initieel stelde. Sportpret vzw is een vereniging die activiteiten organiseert voor kinderen uit kwetsbare situaties met als doel de levenskwaliteit en sociale ontwikkeling van kinderen te bevorderen door sport en ontspanning (Sportpret vzw, 2019). Doordat Sportpret vzw zich richt tot vrije tijd voor kinderen, ligt de focus in deze masterproef op drempels bij vrijetijdsparticipatie voor kinderen van 3 tot 12 jaar. Bijkomend staan gezinnen in armoede, wonend in de wijken Stuivenberg, Dam en Amandus-Atheneum centraal. Dit zijn ook de wijken die Sportpret vzw in het aanbod betreft en waarin men de participatie wil verbeteren. Verder ligt de focus op gezinnen met een migratieachtergrond, daar waar gezinnen met een niet- Europese achtergrond een groter armoederisico en verminderde participatie hebben (Elchardus & Smits, 2012; Pissens et al., 2019). Met een migratieachtergrond wordt hier verwezen naar een migratieverleden van de ouder(s) en/of grootouders en/of de nationaliteit van de respondent, die anders is dan de Belgische (Elchardus & Smits, 2012). De focus ligt op een nationaliteit en/of een migratieverleden buiten de Europese Unie.

In dit onderzoek worden zowel kinderen als ouders betrokken die reeds in contact zijn geweest met georganiseerd vrijetijdsaanbod. Zo wordt er stilgestaan bij welke zaken het voor hen initieel en momenteel al dan niet moeilijk maken om de stap richting het aanbod te zetten. Op die manier wordt er getracht de drempels in beeld te brengen en om na te gaan op welke manier deze een invloed hebben op de deelname aan vrijetijdsactiviteiten. Het zwaartepunt ligt op de mobiliteitsdrempel.

De centrale onderzoeksvraag luidt: **Hoe worden mobiliteitsdrempels voor deelname aan vrijetijdsbesteding van kinderen (3-12 jaar) ervaren bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, buiten de Europese Unie, en wonend in de wijken Stuivenberg, Dam en Amandus- Atheneum?**

De mobiliteitsdrempel is eerder een zichtbare drempel en wordt via dit onderzoek in kaart gebracht. Het doel is om uit die kennis aanbevelingen te formuleren voor diverse vrijetijdsorganisaties en het (lokale) beleid. Met deze aanbevelingen kan men dan eventueel aan de slag om via ruimtelijke en structurele aanpassingen vrijetijdsparticipatie voor gezinnen in armoede met een migratieachtergrond te verhogen.

Het onderzoek is opgebouwd uit verschillende delen. In de literatuurstudie worden de belangrijkste concepten, relevant voor dit onderzoek, verduidelijkt. Hierbij wordt het concept armoede, specifiek bij mensen met een niet-Europese migratieachtergrond, gedefinieerd en geanalyseerd. Bijkomend wordt het concept vrije tijd verduidelijkt. Hier ligt de nadruk op vrijetijdsparticipatie bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond en welke drempels zij hierin ervaren. Hierbij wordt ook de drempel omtrent mobiliteit verduidelijkt. In het tweede en derde deel wordt het eigen onderzoek uitgewerkt. Zo wordt de gehanteerde onderzoeksmethodologie verheldert. In dit onderzoek worden interviews bij kinderen en ouders in armoede met een migratieachtergrond gehanteerd. Bijkomend worden er interviews afgenomen bij medewerkers van vrijetijdsverenigingen in Antwerpen die drempelverlagend trachten te werken. De data-analyse gebeurt via de software van Nvivo. Vanuit deze analyse worden de resultaten uitgebreid besproken. Hierbij wordt er een antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag om vanuit de resultaten aanbevelingen naar verenigingen, beleid en verder onderzoek te geven. Het doel van het onderzoek is om mobiliteitsdrempels van de gezinnen in armoede met een migratieachtergrond omtrent vrijetijdsbesteding voor kinderen in kaart te brengen. Via aanbevelingen wordt getracht een bijdrage te leveren aan de werking van vrijetijdsorganisaties, het beleid rond vrijetijdsparticipatie en later, vergelijkbaar onderzoek.

Deel 2: Literatuurstudie

Voordat het eigen veldonderzoek wordt beschreven, is het van belang om stil te staan bij de literatuur en de centrale concepten. Binnen deze literatuurstudie worden die centrale concepten verduidelijkt. Zo wordt armoede als begrip verheldert om vervolgens te beschrijven wat het armoederisico bij etnisch-culturele minderheden is. Bijkomend wordt er aangehaald wat diverse effecten van het leven in armoede met een migratieachtergrond zijn. Vervolgens wordt armoede gelinkt aan vrijetijdsbesteding. Hierbij wordt verduidelijkt welke verschillende voor- en nadelen deelname aan vrijetijdsactiviteiten hebben voor mensen in armoede met een migratieachtergrond. Bovendien wordt de deelname aan vrijetijdsactiviteiten voor die groep geschetst om daarna de deelnamedrempels te verduidelijken. Hierbij wordt ook de drempel rond mobiliteit en mobiliteitsarmoede nader bekeken.

1. Armoede als complex begrip dat verschillende levenssferen overschrijdt

Armoede is een veelomvattend begrip dat verweven is met diverse levensdomeinen. Hierdoor kennen armoededefinities vaak verschillende vormen en is de definiëring binnen de literatuur niet eenduidig. Armoede gaat over meer dan enkel gebrek aan financiële middelen en het verwijst ook naar uitsluitingen op vlak van onderwijs, gezondheid, huisvesting, werk, cultuur, vrije tijd etc. (Coene et al., 2020).

In de laatste versie van 'het jaarboek armoede en sociale uitsluiting' wordt volgende armoededefinitie gehanteerd: *“armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan, in die mate dat men geen leven kan leiden dat voldoet aan de menselijke waardigheid. Hierdoor ontstaat een kloof met de rest van de samenleving. Deze kloof, die in de samenleving wordt ge(re)produceerd, kan men niet op eigen kracht overbruggen”* (Coene et al., 2020).

In deze definitie wordt het multidimensionale aspect van armoede belicht. Hoewel inkomen vaak een centrale rol speelt bij armoedesituaties, betekent dit niet dat enkel het verbeteren van de inkomenssituatie voor iedereen een uitweg is uit die armoedesituatie (Raeymaeckers et al., 2017; Ridge & Millar, 2000). Armoede gaat in tegenstelling met sociale uitsluiting wel gepaard met een tekort aan financiële middelen. Bijkomend is er in deze definiëring aandacht voor de kloof tussen mensen in armoede en het leiden van een menswaardig bestaan (Coene et al., 2020). De armoedekloof wordt ge(re)produceerd door verhoudingen binnen de maatschappij die de toegang tot het realiseren van het menswaardige bestaan verhinderen (Raeymaeckers et al., 2017). Menswaardigheid wordt gezien als een eigenschap van het mens-zijn die door de samenleving gerealiseerd moet worden, en is geen individuele verantwoordelijkheid. De samenleving (re)produceert armoede en moet dit bijgevolg ook aanpakken (Coene et al., 2020).

1.1. Een groter armoederisico bij gezinnen met een migratieachtergrond

In 2019 leefde iets minder dan 1 op de 10 inwoners van het Vlaamse Gewest onder de armoedegrens (Statistiek Vlaanderen, 2020). Uitgaande van de armoededrempel¹, is het aandeel van Vlaamse inwoners onder de drempel het hoogst in de provincie Antwerpen. Stad Antwerpen is hierbij één van de koplopers met een concentratie van armoede in de wijken Antwerpen Noord, Kiel, Luchtbal en Linkeroever (Stad Antwerpen, z.d.). Het aandeel van geboorten in kansarme gezinnen stijgt jaarlijks (Stad Antwerpen, 2020b). In Tabel 1 is hiervan een overzicht terug te vinden in en rond Antwerpen.

Tabel 1 Aandeel geboorten in kansarme gezinnen in de provincie en stad Antwerpen en de betrokken wijken

Locatie	Aandeel geboorten in kansarme gezinnen
Provincie Antwerpen	14,3% (in 2015) 18% (in 2019)
Stad Antwerpen	27% (in 2015)
Dam, Stuivenberg en Amandus- Atheneum	55,5% (in 2015)

Stedelijke gebieden kampen met een hoger armoederisico door een concentratie van armoederisicofactoren. Één van die risico's heeft betrekking op het beschikken van een migratieverleden (Demeyer & Vandezande, 2016). Het armoederisico voor individuen met een afkomst buiten de Europese Unie is vier keer groter dan bij autochtonen (Belgisch Netwerk Armoedebestrijding, 2018; Stad Antwerpen, 2020b). Bij kinderen die leven in een huishouden waarbij de ouders migranten zijn, is het armoederisico ongeveer vijf keer groter dan kinderen wiens ouders geboren zijn in België (Steenssens, Aguilar, Demeyer, & Fontaine, 2008). Van het aandeel allochtonen wonend in de betrokken wijken, is 49,5% afkomstig van buiten de EU (Stad Antwerpen, 2020c).

Het gegeven dat mensen met een migratieachtergrond een groter armoederisico hebben, is verbonden met interne factoren (kenmerken van etnisch-culturele minderheden) en externe factoren (kenmerken op niveau van de inrichting en organisatie van de samenleving) (Chakkar & De Cuyper, 2019). De socio-economische kloof tussen autochtonen en inwoners geboren buiten de EU speelt hierbij een grote rol. Het gemiddelde beschikbaar equivalent inkomen² van niet-EU burgers ligt één derde onder het algemeen Belgisch gemiddelde (Corluy & Verbist, 2010). Die inkomenspositie is verbonden met de zwakkere band tot de arbeidsmarkt bij mensen met een migratieachtergrond door kenmerken op niveau van de arbeidsmarkt, op niveau van de werkgever en op het menselijk kapitaal³ van etnisch-culturele minderheden. De Cuyper (2019) stelt dat een groot deel van het verworven menselijk kapitaal van etnisch-culturele minderheden verloren gaat bij migratie doordat het niet overdraagbaar is over geografische en culturele grenzen heen. Dit, en kenmerken op niveau van de werkgever en arbeidsmarkt, bemoeilijken voor mensen met een migratieachtergrond het vinden van een plek op de reguliere arbeidsmarkt.

¹ De Belgische armoededrempel bedraagt 60% van het nationaal mediaan beschikbaar huishoudinkomen na aftrekking van sociale transfers zoals sociale zekerheids- en bijstandsuitkeringen (Statistiek Vlaanderen, 2020)

² Het equivalente beschikbaar inkomen is het inkomen van een huishouden na aftrek van transfers, dat beschikbaar is voor besteding of sparen, gedeeld door de equivalentieschaal (Corluy & Verbist, 2010).

³ Menselijk kapitaal bestaat uit factoren als economisch, sociaal, cultureel, informatie- en psychologisch kapitaal (De Cuyper, 2019)

1.2. Armoede en migratie zetten een afdrak op verschillende levensdomeinen

Armoede en migratie hebben vaak een impact op verschillende domeinen (De Cremer et al., 2019). Heel wat studies tonen aan dat armoede binnen een gezin ernstige gevolgen kan hebben op het leven van kinderen. De gevolgen zijn bovendien ook ernstiger, naarmate de zwaarte en uitstrekking van armoede over de levensdomeinen van kinderen (De Cremer et al., 2019; Fitzgerald, Lester, & Zuckerman, 2021; Hoff, 2017).

Armoede heeft als eerste een effect op onderwijskansen van kinderen. Wanneer kinderen opgroeien in gezinnen met een armoederisico hebben zij minder onderwijskansen. Er is zo een verband tussen de hoogte van het ouderlijke inkomen en de schoolse prestaties van kinderen (De Cremer et al., 2019; Fitzgerald et al., 2021; Hoff, 2017; Steenssens et al., 2008). Het percentage zittenblijvers ligt hoger bij kinderen van een lagere sociale afkomst. Scholen in kansarme buurten hebben meer dan 40% zittenblijvers op het einde van de lagere school en meer dan 60% na het secundair onderwijs (Gevaert, 2018). Het aandeel van leerlingen met een schoolse achterstand is zowel in het lagere als secundaire onderwijs groter in de kanswijken Dam, Stuivenberg en Amandus-Atheneum, in vergelijking met de gehele stad Antwerpen. In het secundaire onderwijs is hier een piek met 51,1% van de leerlingen met een schoolse vertraging (Stad Antwerpen, 2020b). Agirdag en Korkmazer (2015) stellen bijkomend vast dat de scholingsgraad bij kinderen met een migratieachtergrond, voornamelijk de Turkse en Marokkaanse, lager is.

Bovendien bestaan er socio- economische gezondheidsverschillen tussen armen met een migratieachtergrond en niet-armen (Coene et al., 2020; De Cremer et al., 2019; Demeyer & Vandezande, 2016; Fitzgerald et al., 2021; Hoff, 2017). Gezinnen in armoede met een migratieachtergrond hebben meer kans op langdurige ziektes en beperkingen, en hebben minder vaak een goede algemene gezondheid dan mensen die zich hoger op de sociale ladder bevinden (Corluy & Verbist, 2010; Demeyer & Vandezande, 2016; Fitzgerald et al., 2021; Stad Antwerpen, 2020a). De gezondheidsverschillen worden verklaard door verschillen in levensomstandigheden die samenhangen met diverse factoren als inkomen, woning, eetpatronen etc. Bijkomend is er bij maatschappelijk kwetsbaren een verminderde toegang tot de gezondheidszorg en wordt er minder deelgenomen aan preventieve gezondheidsacties door een lagere graad van health literacy⁴ en andere drempels op niveau van gezondheidszorg (Coene et al., 2020; De Cremer et al., 2019).

Vervolgens gaan er diverse psychosociale problemen gepaard met leven in armoede en een migratieverleden die betrekking hebben op emotionele problemen, gedragsproblemen en sociale problemen bij het maken en/of onderhouden van sociale contacten (De Cremer et al., 2019; Demeyer & Vandezande, 2016; Gevaert, 2018; Hoff, 2017). Gevaert (2018) haalt aan dat psychosociale problemen bij kinderen meer voorkomen in situaties van armoede doordat men meer ingrijpende gebeurtenissen meemaakt en zich dagelijks bevindt in een stresssituatie. Armoede en psychosociale problemen zijn zo onlosmakelijk met elkaar verbonden. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat kinderen die in armoede leven over het algemeen een lager zelfbeeld hebben. Onderzoek van Nols (2018) weerlegt dat de meeste kinderen uit kansarme buurten een minder zelfbeeld hebben maar toont wel aan dat de zelfwaargenomen zelfeffectiviteit lager ligt bij kinderen met een migratieachtergrond die thuis geen

⁴ Een verminderde health literacy verwijst naar het gegeven dat men minder gemakkelijk toegang krijgt tot informatie rond gezondheid en/of deze moeilijker verwerkt (Keymeulen & Van Hoeck, 2014).

Nederlands spreken (Nols, 2018). Pissens en collega's (2019) halen aan dat migratie gepaard gaat met stressoren die verband houden met aanpassingsprocessen die men doormaakt in het thuisland. Die stressoren kunnen ook zorgen voor psycho- sociale problemen. Zeker nieuwkomers zijn hierdoor een kwetsbare groep.

Als laatste is de maatschappelijke participatie voor mensen in armoeden met een migratieachtergrond beperkt op verschillende domeinen (Coussée, 2009; Elchardus & Smits, 2012; Pissens et al., 2019). Gezinnen in armoede met een migratieachtergrond hebben meermaals een verminderde toegang tot basisrechten door onder andere gebrek aan sociale contacten, verminderde toegang tot informatie, taalbarrières etc. Bijkomend zorgt dit voor een verminderde ontwikkeling van kennis en vaardigheden die vaak noodzakelijk zijn om te participeren aan de maatschappij (Coussée, 2009; Gevaert, 2018). Er ontstaat zo een kloof of 'missing link' die bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond aanleiding geeft tot een minderwaardigheidsgevoel en drang om erbij te willen horen (Gevaert, 2018). Bovendien zorgen minderwaardigheidsgevoelens en de leefsituatie van mensen in armoede met een migratieachtergrond vaak tot schaamte wat zich uit in vermijden van positieve interacties en uitbereiding van het netwerk (Fitzgerald et al., 2021; Gevaert, 2018; Pissens et al., 2019). De onzekere stresssituatie van leven in armoede, migratieprocessen en de daarbij horende ingrijpende gebeurtenissen maken dat men minder snel mensen vertrouwt en zich isoleert van anderen (Gevaert, 2018; Hoff, 2017; Nols, 2018; Pissens et al., 2019).

2. Voordelen van vrijetijdsactiviteiten voor gezinnen in armoede met een migratieachtergrond

Vrije tijd is een omvattend begrip. Binnen deze masterproef wordt gefocust op de georganiseerde vrijetijdsbesteding in verenigingen. Dergelijke vrijetijdsactiviteiten hebben betrekking op participatie aan sportclubs, academische clubs voor toneel en/of schone kunsten, jeugdbewegingen en activiteiten van jeugdwerkorganisaties. Bijkomend ligt de focus op vrijetijdsbesteding voor kinderen (3-12 jaar).

Deelname aan vrije tijd heeft verschillende voordelen die het welzijn van individuen verbeteren. Bij vergelijking van deelname en niet-deelname aan vrijetijdsactiviteiten, wordt meermaals aangehaald dat deelname aan vrijetijdsactiviteiten in verband staat met verhoogde educatieve ambities en prestaties, verminderend probleemgedrag, bevordering van sociale en persoonlijke ontwikkeling en positieve psychologische uitkomsten (Canal-Domínguez, Muñiz, & Suárez-Pandiello, 2016; De Cremer et al., 2019; Huyge et al., 2009; Nols, 2018; Wilson, Gottfredson, Cross, Rorie, & Connell, 2009).

Uit onderzoek van Nols (2018), bij jongeren uit achtergestelde buurten die actief zijn in een Antwerpse basketbalclub, blijkt dat de sportactiviteiten een stimulerend effect hebben op de maatschappijkritische reflectie van deelnemers. Dit brengt met zich mee dat jongeren kritisch bewustzijn ontwikkelen in de sportcontext en dat de sportactiviteiten een pedagogische invulling hebben. Nols (2018) duidt echter aan dat de context van jongeren hierbij een rol speelt en dat verschillende jongeren dit anders kunnen ervaren. Zo is er eerder sprake van een 'bescheiden pedagogie' in de vrijetijdscontext, waarbij de onderzoeksresultaten in andere contexten kunnen verschillen (Nols, 2018).

Participatie aan vrijetijdsactiviteiten is ook één van de instrumenten om jongeren te betrekken bij de samenleving en de kloof tussen kansarme en kansrijke jeugd te verkleinen (Guiaux, 2011). Vrijetijdsactiviteiten kunnen mensen in armoede met een migratieachtergrond meer betrekken bij een

gemeenschap en het welzijn en sociaal kapitaal bij verhogen (Dawson, 1988; Nols, 2018; Pissens et al., 2019). Door deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten komt men in contact met andere culturele waarden en normen en kan men hiermee leren omgaan (Elchardus & Smits, 2012; Pissens et al., 2019). Bijkomend kan vrijetijdsbesteding in verenigingsverband voor gezinnen met een migratieachtergrond zorgen voor een context waar men de Nederlandse taal beheerst of ingeoeft krijgt (Nols, 2018; Pissens et al., 2019).

Vrije tijd kan ook deugd doen voor kinderen en jongeren die leven in een armoedesituatie doordat de armoede op de achtergrond kan verdwijnen tijdens de activiteiten (De Visscher, 2019). Kinderen met een migratieachtergrond die leven in armoede kampen regelmatig met psycho- sociale problemen, een lager zelfbeeld en een lagere inschatting van zelfeffectiviteit door stressfactoren en ingrijpende gebeurtenissen (Gevaert, 2018; Nols, 2018; Pissens et al., 2019). Vrijetijdsactiviteiten kunnen de spiraal van armoede en migratie doorbreken en zorgen ervoor dat men de dagdagelijkse stress even achterwege kan laten en talenten en competenties kan ontdekken (De Visscher, 2019; Jacobs & Driessens, z.d.).

3. Een participatiekloof aan vrijetijdsbesteding door diverse drempels

Hoewel deelname aan vrijetijdsactiviteiten gunstige effecten kan meebrengen, heeft niet iedereen hiertoe de mogelijkheid. Gezinnen met een migratieachtergrond die risico lopen op armoede nemen minder deel aan vrijetijdsactiviteiten (Coussée, 2009; Huyge et al., 2009; Jacobs & Driessens, z.d.; Nols, 2018; Statistiek Vlaanderen, 2019a, 2019b). De Clerck en collega's (2014) halen zo in onderzoek bij jonge vluchtelingen aan dat vrijetijdsparticipatie op de achtergrond verdwijnt doordat school en het leren van Nederlands voorop staan.

Onderzoek van Vettenburg, Mark, Put, en Pleysier (2013) bij Antwerpse en Gentse scholieren toont aan dat er een verminderde participatie is aan sportactiviteiten bij jongeren met een vermoeden van deprivatie. Nols (2018) bevestigt dit in zijn doctoraat. Er is bijkomend een verminderde participatie bij activiteiten als kunstbeoefening, jeugdclubs en jeugdbewegingen. Enkel bij participatie aan religieuze verenigingen en deelname aan jeugdritten werd een grotere participatie waargenomen binnen de groep met vermoeden van deprivatie. Dit is te linken aan het feit dat de groep met een vermoeden van deprivatie grotendeels bestond uit jongeren van gezinnen met een migratieachtergrond, waar religie centraal staat. Verschillen op vlak van participatie tussen de groep met een hoge materiële welvaart en de groep met vermoeden van deprivatie zijn het grootste bij activiteiten van jeugdbewegingen (14,3% versus 3,8%) en sportverenigingen (41,6% versus 23,7%) (Vettenburg et al., 2013).

Vergelijkbaar onderzoek van Huyge en collega's (2009), bij Antwerpse leerlingen, toont hetzelfde patroon. Bijna 7 op 10 van de autochtone Antwerpse jongeren is lid van een sportclub terwijl bij jongeren van allochtone origine het gaat over 4 op de 10 jongeren. Met 61% van de autochtone jongeren zijn jeugdbewegingen het populairste. Bij jongeren met allochtone origine is dit met ongeveer 2 op 10 jongeren beduidend lager. In de secundaire graad is dit verschil minder laag. Tieners met Marokkaanse origine waren met 23,1% vaker lid dan autochtone jongeren (13,1%) (Huyge et al., 2009). Dit is voornamelijk te wijten aan het feit dat er een terugval is van lidmaatschap bij autochtone jongeren in het secundaire onderwijs.

De participatiekloof bij vrijetijdsactiviteiten komt tot stand door verschillende drempels die gezinnen in armoede met een migratieachtergrond ervaren. De drempels maken dat het voor hen moeilijker is om toegang te krijgen tot vrijetijdsbesteding en hebben betrekking op verschillende levensdomeinen. (Coussée, 2009; De Cremer et al., 2019; Michiels, 2019; Van Wolputte, 2019). Ze zijn te linken aan kenmerken van de vrijetijdsorganisatie in combinatie met de eigen persoonlijke, etnisch-culturele kenmerken (Elchardus & Smits, 2012; Pissens et al., 2019).

3.1.1. De financiële drempel: tekort aan financiële middelen

De verminderde deelname wordt vaak toegeschreven aan het ontbreken van financiële middelen. Enerzijds is de kostprijs van activiteiten voor gezinnen in armoede te hoog. Anderzijds zijn de middelen beperkt waardoor men eerder geld uitgeeft aan de levensnoodzakelijke middelen (Huyge et al., 2009; Leye, 2009). Vrijetijdsbesteding is meermaals geen prioriteit bij gezinnen in een armoedesituatie (De Cremer et al., 2019; Leye, 2009). Niet enkel de kostprijs van het inschrijvingsgeld houdt vele gezinnen tegen om te participeren aan vrijetijdsactiviteiten. Zo zijn er ook verdoken kosten aanwezig. Deze kunnen betrekking hebben op een sportuitrusting, vervoer, drankjes, materiaal etc. (Leye, 2009).

In Genks onderzoek van Coussée (2006) werden jongeren bevraagd over hun vrijetijdsbesteding, hoe deze beoordeeld werd en hoe men deze ervaarde. Coussée (2006) toonde aan dat de kostprijs van vrijetijdsactiviteiten niet de belangrijkste drempel is maar dat het een zekere invloed heeft op de niet deelname bij gezinnen in armoede. 1 op de 4 jongeren haalden aan dat het financiële aspect minstens één van de redenen was voor de niet-deelname en 1 op de 10 van die jongeren gaven aan dat het financiële aspect één van de belangrijkste redenen was (Coussée, 2006).

3.1.2. De informatiedrempel: beperkte toegang tot informatie en taalbarrières

De financiële drempels zijn niet de enige verklaring voor de niet-deelname. De informatiedrempel hindert individuen ook om deel te nemen aan vrije tijd. Informatieve drempels houden verband met het niet of verkeerd geïnformeerd zijn over het bestaande vrijetijdsaanbod (Sannen, 2003).

Vrijetijdsaanbod kan voor gezinnen in armoede onbekend zijn, door beperkte toegang tot informatie. Bijkomend kan het zijn dat men de informatie niet begrijpt of dat de informatie rond vrijetijdsvoorzieningen niet is afgestemd op de noden van gezinnen in een armoedesituatie met een migratieachtergrond (De Cremer et al., 2019; Sannen, 2003). Hierdoor mist men de kans om dergelijke gezinnen te betrekken in het vrijetijdsaanbod, dat momenteel voornamelijk bestaat uit middenklassers waarop het informatieaanbod vaak is afgestemd. Wanneer gezinnen in armoede met een migratieachtergrond wel betrokken worden, blijkt de informatie over de verplaatsingen, locaties benodigdheden etc. niet altijd duidelijk. De informatiedrempel gaat zo verder dan het informeren rond het bestaan van het aanbod en/of dit begrijpen (De Cremer et al., 2019; Geldof & Driessens, 2009).

Bijkomend vormt bij verschillende gezinnen met een migratieachtergrond de taal vaak een barrière. Uit een onderzoek van Pissens en collega's (2019), bij jongeren in het secundair onderwijs met een migratieachtergrond, blijkt dat 40,5% van die jongeren aangeven dat de taalbarrière de voornaamste drempel is om te sporten in een vereniging. Het niet voldoende beheersen van de Nederlandse taal houdt hen tegen om in clubverband te sporten. Dit is te linken met de sociale drempel omdat taal hen hier verhindert banden te leggen met anderen.

3.1.3. De psycho- emotionele drempel: statusverlegenheid en machteloosheid

Armoede gaat regelmatig gepaard met minderwaardigheidsgevoelens en statusverlegenheid (Gevaert, 2018; Leye, 2009; Sanders, 2014; Sannen, 2003). Dit verhindert individuen om de eerste stap te zetten richting vrije tijd in het verenigingsverband, dat grotendeels bestaat uit middenklassers.

Sannen (2003) haalt in een onderzoek aan dat kansarmen, omwille van hun levensgeschiedenis, vaak gevoelens van machteloosheid ervaren. Bovendien worden vele gezinnen met migratieachtergrond geconfronteerd met een moeilijke communicatie dat zowel betrekking heeft op een andere manier van spreken als taalgebruik. Dit uit zich vaak in verlegenheid en schrik om acties te ondernemen (Leye, 2009; Pissens et al., 2019; Sannen, 2003). Bijkomend ontstaat er bij de gezinnen regelmatig de angst om opnieuw te falen, waardoor men het onbekende, zoals bijvoorbeeld vrijetijdsactiviteiten in bepaalde verenigingen, uit de weg gaat (Geldof & Driessens, 2009; Sannen, 2003).

3.1.4. De socio- culturele drempel: verschil in sociale-culturele positie en verwachtingen

De socio- culturele drempel is veelomvattend. Het huidige vrijetijdsaanbod bestaat grotendeels uit middenklassenkinderen. Zij komen uit een hogere sociale klasse en hebben vaak een andere culturele achtergrond dan kinderen uit minderheidsposities. Hierdoor bestaan er verschillen in opvattingen, houdingen, waarden en overtuigingen tussen de huidige deelnemers en gezinnen in een armoedesituatie die niet deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten (De Cremer et al., 2019; Geldof & Driessens, 2009; Nols, 2018; Sannen, 2003; Schrooten et al., 2019). De differentiële sociale positie van gezinnen in armoede met een migratieachtergrond ten aanzien van de huidige deelnemers kan zo een drempel vormen.

De socio-culturele drempel kan langs twee kanten waargenomen worden. Verenigingen hebben enerzijds regelmatig verwachtingen met betrekking tot cultuurcompetenties ten aanzien van hun deelnemers (Leye, 2009). Deze verwachtingen zijn vaak eerder verdoken en niet bewust. Het heeft betrekking op de noodzakelijke bagage die verwacht wordt van een participant om deel te nemen aan bepaalde activiteiten (Geldof & Driessens, 2009; Huyge et al., 2009). Dergelijke bagage wordt voornamelijk opgedaan in het thuis- en leermilieu. Het ontbreken van bepaalde cultuurcompetenties wordt vaak onterecht vertaald als gebrek aan interesse maar het ontwikkelen van culturele competenties vraagt enige tijd en mensen in armoede met een migratieachtergrond krijgen hiertoe dikwijls onvoldoende kansen (Geldof & Driessens, 2009; Leye, 2009). Schrooten en collega's (2019) merken op dat vele vrijetijdsverenigingen niet meebewegen met de complexiteit die de superdiverse samenleving aanbiedt en dat de verwachtingen ten aanzien van die cultuurcompetenties hetzelfde patroon volgen. Hierdoor zijn de verwachtingen niet aangepast aan de leefwereld, waarden en culturele achtergrond van gezinnen in armoede met een migratieachtergrond.

Anderzijds is het verschil in culturen waarneembaar bij mensen in armoede met migratieachtergrond. Zoals hierboven werd vermeld, bestaat het huidige vrijetijdsaanbod voornamelijk uit kinderen en jongeren met een andere culturele achtergrond die verschillende waarden en opvattingen hebben dan kinderen en jongeren uit minderheidsposities (De Cremer et al., 2019; Leye, 2009; Pissens et al., 2019). De gezinnen ervaren dit meermaals als drempel doordat de waarden van het vrijetijdsaanbod niet stroken met de eigen culturele opvattingen en/of waarden (Michiels, 2019; Sannen, 2003; Van Wolputte, 2019). Michiels (2019) deed onderzoek naar deelname van kinderen met een migratieachtergrond aan de Chiro. De moeders van deze kinderen gaven aan dat men regelmatig

culturele drempels ondervindt doordat Chiro ontstaan is uit een Christelijke beweging en de uniformen niet stroken met de eigen kledingdracht. Van Wolputte (2019) bevestigt dit in haar vergelijkbaar onderzoek. Dit schetst een beeld over de culturele differentiatie die plaatsvindt tussen het aanbod en de normen van kinderen in armoede met een migratieachtergrond.

Bijkomend speelt gender een rol bij deelname aan vrijetijdsactiviteiten. Vrouwen nemen minder deel aan vrijetijdsactiviteiten in verenigingsverband dan mannen. Dit is voornamelijk waarneembaar bij vrouwen en meisjes met een migratieachtergrond (Huyge et al., 2009; Noppe, Vanweddingen, & Weekers, 2021; Statistiek Vlaanderen, 2019a, 2019b). De rol die de vrouw heeft binnen bepaalde culturen belemmert hen bijvoorbeeld om te kunnen en/of mogen deelnemen aan activiteiten. Bijkomend zijn sommige activiteiten of de invulling ervan niet afgestemd op bepaalde culturele waarden. Zo hindert kledingdracht in sommige culturen de deelname aan activiteiten als bijvoorbeeld zwemmen (Jókövi, 2000; Michiels, 2019; Peeters, 2005; Van Wolputte, 2019).

3.1.5. De mobiliteitsdrempel: gebrek aan vervoersmiddelen en -opties

Vervolgens vormt mobiliteit een drempel. De mobiliteit van gezinnen in armoede is vaak beperkter waardoor ze zich niet kunnen verplaatsen tot de desbetreffende vrijetijdsactiviteiten (Geldof & Driessens, 2009; Sannen, 2003). Door de kostprijs zijn diverse vervoersopties te duur en onbeschikbaar (De Cremer et al., 2019). Anderzijds beschikt men niet over de informatie over het gebruik van vervoersmiddelen en/of de vaardigheden om deze te gebruiken. Bij het nemen van openbaar zijn de drempels dat men niet op de hoogte is van de trajecten van de bus, tram of trein of niet weet waar de halte zich bevindt. Dit heeft voornamelijk betrekking op het gebrek aan informatie of het verkeerd interpreteren ervan (Sannen, 2003). Verder blijkt ook dat mensen in armoede vaak niet beschikken over de vaardigheid om te fietsen, wat hen verhindert om afstanden al fietsend af te leggen naar bijvoorbeeld vrijetijdsactiviteiten (De Cremer et al., 2019; Martens, 2004; van Dooren, 2016).

De afstand en tijd die men spendeert om naar vrijetijdsactiviteiten te gaan, spelen ook een rol in de verplaatsingsmogelijkheden. Bij een recente bevraging van De Cremer en collega's (2019) kwam naar voor dat er een psychologische drempel is wanneer men kijkt naar afstand. Respondenten gaven aan dat men maximaal 10 tot 30 minuten wil spenderen om zich te verplaatsen naar vrijetijdsactiviteiten. De bereikbaarheid van plaatsen gaat niet alleen over de weg en afstand die men moet afleggen, maar ook over de veiligheid van een bepaalde wijk en/of de onleesbaarheid van de ruimte (Geldof & Driessens, 2009). De mentale afstand dient daarom ook in rekenschap genomen te worden.

3.1.5.1. Vervoersarmoede en uitsluiting op diverse levensdomeinen

Wanneer iemand door beperkte mobiliteit op één of meerdere domeinen van het maatschappelijke leven wordt uitgesloten, spreekt men van vervoersarmoede (Allen & Farber, 2019; Canters et al., 2015). Een gebrek aan mobiliteit belemmert de maatschappelijke deelname en zorgt voor een uitsluiting op sociaal- economisch niveau. Het verhindert diverse groepen de toegang tot werk, school en het verenigingsleven zoals vrijetijdsactiviteiten. Vervoersarmoede zorgt ook voor beperkingen op sociaal gebied (Allen & Farber, 2019; Canters et al., 2015; van Dooren, 2016). Doordat men geen langere afstanden kan afleggen, beperkt dit hen om nieuwe mensen te ontmoeten van andere gebieden. In die zin kan vervoersarmoede zorgen voor een hogere sociale deprivatie (Canters et al., 2015; van Dooren, 2016).

3.1.5.2. Overaanbod aan vervoeropties in steden is niet altijd voordelig

Vervoersarmoede betekent echter niet hetzelfde als er wordt gekeken naar verschillende ruimtelijke contexten. Zo is er in steden vaak sprake van een meer uitgewerkt en omvangrijker openbaar vervoersnetwerk. Dit maakt het voor mensen die in steden wonen op het eerste zicht makkelijker om het openbaar vervoer te nemen dan voor diegene die op het platteland wonen (Allen & Farber, 2019; Canters et al., 2015; van Dooren, 2016). Plattelandsgebieden beschikken namelijk over een minder uitgestrekt openbaar vervoersnetwerk.

Hoewel er in steden meer aanbod is betekent dit niet dat de vervoersarmoede hierdoor afneemt. In stedelijke contexten is het namelijk moeilijker om de weg te vinden in het grote aanbod van tickets, openbaar vervoer, velo-kaarten etc. Bovendien is fietsen in steden vaak minder vanzelfsprekend en gevaarlijker door gebrek aan (veilige) fietspaden en -routes (Canters et al., 2015; van Dooren, 2016). Voor gezinnen in armoede met een migratieachtergrond is het vinden van de weg in dat overaanbod vaak complexer door drempels die betrekking hebben op het verwerken van informatie, vinden van de halte, bekendheid van het aanbod, etc. Bijkomend zijn niet alle vervoeropties voor deze groep beschikbaar door gebrek aan financiële middelen of vaardigheden (Canters et al., 2015). Andere factoren die hierop betrekking hebben zijn etnisch-culturele waarden van diverse groepen en (daaraan verbonden) genderaspecten (van Dooren, 2016). Martens (2004) stelt in Nederlands onderzoek vast dat vrouwen met een migratieachtergrond minder vaak vertrouwd zijn met de fietscultuur, minder beroep doen op fietslessen en minder de fiets nemen. Aan de grondslag hiervan liggen onder andere de etnisch-culturele waarden die verbonden zijn aan de vrouw.

3.1.5.3. Er niet geraken te wijten aan vervoersarmoede en een drempel in mobiliteit?

Het leven gaat gepaard met stress en onverwachte gebeurtenissen. Vervoersarmoede ligt echter niet altijd aan de grondslag dat gezinnen in armoede met een migratieachtergrond niet op het vrijetijdsaanbod geraken. Men kan bijvoorbeeld wel beschikken over vervoeropties, kent de weg in het vervoerslandschap etc., maar door onverwachte gebeurtenissen kan het gebeuren dat men niet (tijdig) geraakt op de plaats waar het vrijetijdsaanbod plaatsvindt. Bijkomend gaat het leven in armoede gepaard met stressfactoren en ouders van kinderen hebben vaak ander dingen aan hun hoofd dan de vrijetijdsbesteding van de kinderen (De Cremer et al., 2019).

De ouderbetrokkenheid bij gezinnen met een migratieachtergrond in een armoedesituatie is vaak beperkter als het gaat over de vrijetijdsbesteding van de kinderen (De Cremer et al., 2019; Nols, 2018). Ouders uit middenklassengezinnen zullen eerder aangeven aan de kinderen dat ze dienen te vertrekken naar het vrijetijdsaanbod of hebben tijd om ze zelf te brengen. Bij gezinnen in een armoedesituatie is dit minder aanwezig doordat de armoedesituatie op de voorgrond staat in hun leven en vrijetijdsbesteding op de achtergrond verdwijnt (De Cremer et al., 2019). Er niet geraken is dan te wijten aan het feit dat de armoedesituatie de bovenhand neemt (De Cremer et al., 2019; Elchardus & Smits, 2012; Flamm & Kaufmann, 2006). Bijkomend kunnen er bij gezinnen met een migratieachtergrond ook culturele waarden en normen aan de grondslag liggen dat men minder betrokken is bij het vrijetijdsaanbod van de kinderen (Nols, 2018; Pissens et al., 2019).

Armoede is een complex gegeven dat verweven is met diverse levensdomeinen. Mensen met een migratieachtergrond hebben vaak een hoger armoederisico. Bijkomend heeft armoede een effect op diverse levenssferen. Mensen in armoede hebben een zwakkere gezondheid, minder onderwijskansen,

ervaren meer psychosociale problemen en er is een verminderde sociale participatie en hogere sociale uitsluiting. Dit is ook terug te vinden in de mate van participatie aan vrijetijdsbesteding. Gezinnen in armoede met een migratieachtergrond ervaren op niveau van vrijetijdsbesteding verschillende drempels wat maakt dat er een verminderde participatie is aan vrije tijd in verenigingen. De drempels hebben betrekking op het financiële, informatieve, psycho- emotionele, sociaal-culturele en mobiliteitsniveau en zijn met elkaar verweven. De verschillende aspecten die vallen onder de mobiliteitsdrempel worden binnen deze masterproef uitgebreid onderzocht. De andere drempels worden in de marge afgetoetst. In de volgende delen worden de opzet van het onderzoek, alsook de resultaten uitgebreid besproken.

Deel 3: Data en methode

Binnen dit deel worden de onderzoeksfocus, caseselectie en onderzoeksmethoden verduidelijkt. Doordat er bij dit onderzoek wordt gefocust op waarnemingen, ervaringen en overtuigingen van mensen, werd er gebruik gemaakt van een kwalitatief onderzoek. Dit is noodzakelijk om de verschillende ervaringen omtrent deelnamedrempels te kunnen schetsen. Het gaat hier namelijk om persoonlijke, individuele verhalen. Via een kwalitatief onderzoek kan er zo meer diepgang worden gecreëerd in verhalen van de betrokkenen.

1. Onderzoeksfocus

Dit onderzoek richt zich op deelnamedrempels bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond voor vrijetijdsbesteding van kinderen (3-12 jaar). De focus ligt op de mobiliteitsdrempel. Zo wordt er nagegaan wat die drempel inhoudt, hoe gezinnen deze ervaren en in welke mate de drempel hen al dan niet tegenhoudt om deel te nemen aan vrijetijdsbesteding. Het doel van dit onderzoek is de drempels in kaart te brengen zodat men op niveau van vrijetijdsverenigingen en beleid hierrond actie kan ondernemen. Vanuit de resultaten van wordt getracht verschillende aanbevelingen te formuleren voor vrijetijdsorganisaties en het beleid.

De centrale onderzoeksvraag luidt: Hoe worden mobiliteitsdrempels voor deelname aan vrijetijdsbesteding van kinderen (3-12 jaar) ervaren bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, buiten de Europese Unie, en wonend in de wijken Stuivenberg, Dam en Amandus-Atheneum?

2. Caseselectie

Voor dit onderzoek werden verschillende respondenten betrokken. Gezinnen in armoede met een migratieachtergrond staan centraal. Er werd gekozen om zowel ouders als kinderen te interviewen. Bijkomend werden er medewerkers van vrijetijdsorganisaties en/of verenigingen in Antwerpen betrokken.

De ouders werden gerekruteerd vanuit volgende criteria: ze moesten ouder zijn van één of meerdere kinderen tussen 3-12 jaar. Bijkomend hebben ze een ouder en/of grootouder met een migratieverleden of nationaliteit anders dan de Belgische, buiten de Europese Unie. Als laatste voorwaarde wonen de ouders in de wijken Dam, Stuivenberg of Amandus-Atheneum. De ouders werden gecontacteerd via medewerkers van Recht-Op vzw en Elegast Dam. De respondentengroep van de ouders bestaat uit vijf moeders, waarvan drie wonend in Dam en twee in Stuivenberg. Bijkomend zijn ze allen moslima.

Voor de kinderen geldt het criteria dat ze tussen 3-12 jaar. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht Sportpret vzw, die zich in de werking focust op deze leeftijd. De overige criteria zijn dat men woont in de wijken Dam, Stuivenberg of Amandus-Atheneum. Deze kinderen hebben ouders met een migratieachtergrond zoals hierboven beschreven. De kinderen werden gerekruteerd tijdens een voetbaltraining van Buurtsport Antwerpen. Hiervoor werd eerst akkoord gevraagd aan de ouders. In totaal werden zes kinderen bevroegd. Vier van deze kinderen zaten in de leeftijdscategorie van 7-9 jaar en twee kinderen in de leeftijdscategorie 10-12 jaar. Bijkomend is het belangrijk om te melden dat er twee keer, twee kinderen uit hetzelfde gezin hebben deelgenomen aan de bevraging.

Tot slot werden er vier medewerkers van vrijetijdsorganisaties en – verenigingen in Antwerpen geïnterviewd. De focus lag op vrijetijdsverenigingen met een sociaal luik die drempelverlagend trachten te werken. Deze werden gerekruteerd via mail en het interview vond via online tools plaats. De betrokken verenigingen zijn Kras Dam, City Pirates, Basketbalclub Willibies en Let's Go Urban.

3. Methode

3.1. Dataverzamelmethode

Voor de dataverzamelmethode werd gebruik gemaakt van diepte-interviews. Hiervoor werden verschillende leidraden gehanteerd. Alle interviews werden opgenomen waarbij telkens akkoord werd gegeven van de ouders, kinderen en medewerkers. Bij de ouders, ouders van de betrokken kinderen en medewerkers werd hiervoor gebruik gemaakt van een geïnformeerde toestemming en informatiebrief. Bij de ouders werd hierbij telkens mondeling uitleg gegeven. In totaal werden vijf ouders, zes kinderen en vier medewerkers bevestigd.

Het initiële plan was om focusgroepen te organiseren met ouders. Omwille van de coronamaatregelen kon dit niet doorgaan, waardoor er geschakeld werd naar diepte-interviews. De interviews van de ouders werden afgenomen op basis van de leidraad uit bijlage 1 (p. 46). Ondanks Covid-19 werd er getracht deze interviews in persoon af te nemen. De interviews bij de ouders wonend in Stuivenberg werden aan de voordeur afgenomen, samen met een medewerker van Recht-Op vzw. De ouders hadden op het moment van de afname niet de mogelijkheid om zich te verplaatsen omdat er op die dag (30/03/2021) door de coronamaatregelen onverwachts een verlengde vakantie was waardoor de kinderen thuis waren. De interviews werden af en toe onderbroken door de kinderen. De overige drie interviews, met de ouders wonend in Dam, vonden plaats op de locatie Elegast Dam op 20/04/2021. Bij twee van de drie moeders vormde taal regelmatig een barrière. Dit maakte het afnemen van de interviews en het verkrijgen van juist geïnterpreteerde antwoorden moeilijker.

De bevestiging van de kinderen werd afgenomen op basis van de leidraad uit bijlage 2 (p.48). Deze was eerder kort en vond plaats tijdens een voetbaltraining van Buursport Antwerpen op 21/04/2021. Vooraf werd akkoord gevraagd aan de ouders die de kinderen afzetten op de locatie. Twee kinderen werden samen bevestigd omdat zij broers waren uit dezelfde leeftijdscategorie. De andere kinderen werden apart bevestigd.

Voor de interviews van de medewerkers werd ook gebruik gemaakt van een leidraad (bijlage 3 p.49). De interviews vonden plaats tussen 6/04/2021 en 9/04/2021 via Microsoft Teams.

3.2. Analyse methode

Nadat de interviews werden afgenomen werden deze getranscribeerd om ze op hun beurt te analyseren via de software van NVivo. Dit werd eerst apart gedaan voor alle groepen. Zo was er een aparte codering voor de ouders, kinderen en medewerkers van verenigingen om deze achteraf samen te brengen om een thematische, vergelijkende analyse te kunnen uitvoeren.

Deel 4: Onderzoeksresultaten

In dit deel worden de onderzoeksresultaten beschreven vanuit de diepte-interviews. Zoals eerder aangehaald is er een verminderde vrijetijdsparticipatie bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, met aan de grondslag daarvan diverse drempels. Voordat er stilgestaan wordt bij die drempels, wordt er een beeld geschetst van de participatie van de betrokken respondenten. Hier wordt aangehaald aan welke soort activiteiten men deelneemt en wat de initiële reden was voor deelname. Vervolgens wordt er ingegaan op de drempels die men ervaart of ervaren heeft bij participatie aan vrijetijdsactiviteiten. Als laatste wordt er ingegaan op de mobiliteitsdrempel. Hier wordt aangehaald welke drempels men al dan niet ervaart omtrent mobiliteit en of deze drempels de gezinnen al dan niet tegenhouden om te participeren aan vrijetijdsactiviteiten.

1. Een schets van de participatie aan vrijetijdsactiviteiten

De betrokken gezinnen zijn reeds verbonden aan een vereniging die vrijetijdsactiviteiten aanbieden. Deze werkingen zijn afgestemd op kwetsbare gezinnen en bieden diverse activiteiten aan. Daarbuiten zijn sommige gezinnen ook betrokken bij andere verenigingen. In onderstaande tabellen is een overzicht terug te vinden van de ouders en kinderen en aan welke soorten activiteiten in verenigingen de kinderen deelnemen. Er wordt gebruik gemaakt van acroniemen om de anonimiteit te garanderen.

Tabel 2 Overzicht van ouders en activiteiten van hun kinderen in verenigingsverband

	Aantal kinderen	Woonplaats	Soorten activiteiten
Ouder 1 Anna	4 kinderen	Stuivenberg	Activiteiten van de Pretloketten Zwemlessen
Ouder 2 Myrthe	2 kinderen	Stuivenberg	Activiteiten van de Pretloketten Zwemlessen
Ouder 3 Asma	2 kinderen	Dam	Activiteiten via Elegast Dam
Ouder 4 Farah	4 kinderen (waarvan 2 tussen 3-12 jaar)	Amandus- Atheneum	Activiteiten van de Pretloketten Activiteiten via Elegast Dam Zwemmen
Ouder 5 Fatma	1 kind	Dam	Activiteiten via Elegast Dam Basketbal

Tabel 3 Overzicht van kinderen en hun activiteiten in verenigingsverband

	Leeftijd kind	Woonplaats	Soorten activiteiten
Kind 1 & 2 Abdil en Abad	7 & 8 jaar	Dam	Voetbaltraining via Buurtsport
Kind 3 Bilal	7 jaar	Dam	Voetbaltraining via Buurtsport
Kind 4 Adam	7 jaar	Amandus- Atheneum	Voetbaltraining via Buurtsport Zwemlessen
Kind 5 Hassan	10 jaar	Amandus- Atheneum	Voetbaltraining via Buurtsport Zwemlessen
Kind 6 Axel	11 jaar	Dam	Voetbaltraining via Buurtsport Activiteiten via Elegast Dam

De activiteiten zijn vrij divers. De gezinnen zijn betrokken in verenigingen die zich focussen op een bepaalde doelgroep, maar daarbuiten neemt men ook deel aan andere activiteiten. Bijkomend ondernemen de gezinnen regelmatig zelf activiteiten. Ze trekken dan naar parken of speelpleintjes, maar sommige gezinnen doen ook uitstapjes. Hoewel het ene gezin meer betrokken is bij activiteiten dan het andere gezin, geven de ouders aan dat ze tevreden zijn met de activiteiten.

“Ik vind de activiteiten dat we doen wel altijd fijn [...] En ik denk ook dat euhm... Hetgene wat we doen dat dat genoeg is want... Allez ik ken ook mensen die elke dag weg zijn om te gaan sjotten of weet ik veel hé maar ik vind dat niet nodig. Ik ben blij met wat we nu doen en dat is genoeg. Mijn kinderen geven ook niet aan dat ze iets anders willen doen dus” (Anna – 4 kinderen).

Vier van de zes betrokken kinderen geven aan dat ze graag meer zouden voetballen in een club met wedstrijden. Axel haalt aan dat hij wilde voetballen bij City Pirates maar dat hier geen plaats meer was.

Er werd vervolgens stilgestaan bij de redenen tot deelname aan activiteiten. Hier zijn gelijklopende patronen op te merken. Zo geven alle betrokken kinderen aan dat ze interesse hadden om te gaan voetballen en dat dit de reden is dat ze hiermee gestart zijn. Bij de ouders werd meermaals aangegeven dat ze dit voornamelijk deden voor het emotionele en sociale welzijn van hun kinderen.

2. Ervaren drempels bij vrijetijdsbesteding

Gezinnen in armoede met een migratieachtergrond ervaren diverse drempels om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten (Benichou et al., 2011; Elchardus & Smits, 2012; Geldof & Driessens, 2009; Huyge et al., 2009; Pissens et al., 2019). Hoewel deze masterproef focust op de drempel in mobiliteit is het van belang om kort de andere drempels te bespreken omdat ze met elkaar verweven zijn. Bij de interviews werden daarom ook de financiële, sociale, psycho-emotionele en informatiedrempel bevroegd. Vervolgens wordt de mobiliteitsdrempel uitgebreid besproken waarbij de verschillende aspecten, die onder deze drempel vallen, verduidelijkt worden om na te gaan waar de gezinnen op botsen.

2.1. De socio- culturele drempel

De sociale drempel heeft betrekking op verwachtingen ten aanzien van vrijetijdsverenigingen in combinatie met de leefwereld en waarden van gezinnen in armoede met een migratieachtergrond. Die waarden en leefwereld kunnen erg verschillend zijn in vergelijking met de gemiddelde deelnemers van het vrijetijdsaanbod en de organisatie van het aanbod door de verenigingen (Elchardus & Smits, 2012; Geldof & Driessens, 2009; Leye, 2009; Pissens et al., 2019; Sannen, 2003; Schrooten et al., 2019).

2.1.1. Het belang van kennen van anderen in het aanbod

Een eerste sociale drempel speelt reeds bij de toeleiding naar het aanbod. Verschillende ouders geven aan dat het voor hen belangrijk was dat ze bij de eerste deelname mensen kenden waarmee ze naar het vrijetijdsaanbod konden komen. Ouders hechten hier belang aan omdat dit voor hen vertrouwelijker aanvoelt. Zo kunnen ze op die personen terugvallen om langzaam maar zeker gewend te raken aan het aanbod en de activiteiten. Het betrekken van anderen zorgt voor vermindering van angst- en machteloosheidsgevoelens, en heeft zo ook een verband met de psycho-emotionele drempel.

“Ik praat met anderen wel eens over het Loket en zo... En er was dan een andere mama aan de school en ik merkte wel dat voor haar die opstap naar het loket vrij hoog was. Bij mij was dat ook in het begin omdat je niemand kent hé. Ik heb haar aangesproken en dan was er de afspraak gemaakt om af te spreken om samen naar de activiteit gaan” (Anna – 4 kinderen).

Het belang dat ouders hechten aan het kennen van mensen in het aanbod zwakt af naarmate men langer bij het aanbod betrokken is. Er treedt dan een zekere gewenning en vertrouwen op waardoor men het minder belangrijk vindt om samen met bekenden deel te nemen aan activiteiten van het gekende aanbod. Wanneer men wel met anderen deelneemt is dit eerder om praktische redenen.

Toch blijft het, ook nadat men gekend is met het aanbod, voor enkele ouders belangrijk dat ze mensen kennen. Een vertrouwde omgeving en gewenning aan het huidige aanbod is van belang. Zo zou men minder snel naar een onbekend aanbod gaan omdat men de mensen daar niet kent. Het huidige aanbod voelt voor die ouders vertrouwder aan, en de stap richting ander aanbod is daarom groter. De ene ouder heeft hier al meer moeite mee dan de andere. Dit aspect is ook sterk verbonden met de psycho-emotionele drempel (Sannen, 2003).

“Ja voilà ik ken daar (in een andere vereniging of organisatie) nog niemand en is onbekend en ik weet niet wat het is en is misschien ver... Ik ben iemand die in groep snel wordt integreert dat is geen probleem... Ik kom op nieuwe plek en ik kan praat met iedereen maar dat is niet voor iedereen. Ik heb geen schrik daarvoor maar andere mensen ik weet wel soms” (Fatma – 1 kind).

Bij de betrokken kinderen is dit minder duidelijk. Ze kenden geen andere kinderen voordat ze startten met de voetbaltrainingen. Dit bleek voor hen ook geen probleem te zijn.

De medewerkers van de verenigingen bevestigen dat het voor deelnemers, voornamelijk bij de opstart, belangrijk is dat ze mensen kennen uit de buurt, gemeenschap etc. Ze merken op dat deelnemers elkaar vaak al kennen en dat de stap richting het aanbod zo minder hoog lijkt te zijn. Hier ligt ook het onbekende van het aanbod aan de basis, wat verbonden is met de informatiedrempel.

“In Antwerpen -Noord is er een grote Afghaanse gemeenschap en ja en dat helpt dan wel dat je al wat Afghaanse kinderen hebt die aanwezig zijn en die dan gewoon even in hun eigen taal kunnen zeggen wat er allemaal te doen is. Dus je ziet dan meestal wel dat de drempel groter is bij de eersten van een andere gemeenschap die komen zowel dan dat ze niemand kennen maar ook omdat het onbekend is ... maar als er al wat zijn is dat meestal wel een reclamemotor naar anderen uit de gemeenschap en die nemen anderen ook mee dan” (Medewerker Kras Dam).

2.1.2. Een sociaal-culturele mix als must om deel te nemen aan activiteiten?

Een andere sociale drempel die ouders aangaven is het feit dat er te weinig of te veel kinderen van één bepaalde bevolkingsgroep aanwezig zijn. Twee ouders geven aan dat een sociaal- culturele mix voor hen een must is om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten omdat zij en hun kinderen zich anders niet op hun gemak voelen. Verenigingen kunnen zich toespitsen op bepaalde waarde van één dominant, deelnemende groep en verwachtingen hebben ten aanzien van deelnemers. Bijkomend zorgt verschil in leefwerelden en waarden met de huidige deelnemers bij ‘buitenstaanders’ voor onveiligheids- en/of minderwaardigheidsgevoelens. Deze zaken maken onder andere dat er voor gezinnen in armoede met een migratieachtergrond een drempel aanwezig kan zijn (Leye, 2009; Pissens et al., 2019; Sannen, 2003)

Maar in zo'n verenigingen van sport of zo zijn dat vaak echt Belgische mensen of zo en dan voel je je al snel uitgesloten [...] Ik denk ook als je u dan meer op u gemak kan voelen als er mensen zijn die zowat hetzelfde zijn als u [...] Maar nu bijvoorbeeld is het Ramadan en als je als enige naar een activiteit gaat als Moslim en je zou 's middags samen gaan eten of zo [...] Als je de enige bent... Ik voel me niet thuis als die mix er niet is [...] dat is het gevoel of zo dat je hebt dat je bekeken wordt denk ik... (Farah – 4 kinderen).

De medewerkers van verenigingen pleiten ook voor die sociale mix. Ze merken dat gezinnen zich meer op hun gemak voelen als er een mix aanwezig is of wanneer ze zien dat mensen met een gelijke sociaal-culturele achtergrond deelnemen aan activiteiten.

“Er wonen ook meer autochtonen in de buurt maar die willen hun kind dan juist niet inschrijven... Ze zeggen dat vaak ook eerlijk dat ze het niet helemaal zien zitten om hun kinderen in te schrijven in een club die grotendeels bestaat uit leden van allochtone origine [...] Langs de andere kant is het ook zo dat allochtonen zich niet thuis voelen in een club met alleen maar autochtonen hé... Een mix is wel belangrijk in die zin” (Medewerker City Pirates).

Een andere reden is dat de huidige samenleving een superdiverse samenleving is. Men geeft aan dat een sociale mix binnen vrijetijdsactiviteiten ervoor kan zorgen dat verschillende bevolkingsgroepen elkaar leren kennen, met elkaar leren omgaan en elkaars waarden en normen leren kennen en begrijpen. Hierin zit het integratie-idee binnen de vrijetijdscontext verweven (Elchardus & Smits, 2012; Nols, 2018). Bijkomend gaf de medewerker van Basketbalclub Willibies aan dat die sociale mix nodig is om de club zelf in stand te houden omdat men moet kunnen rekenen op de hulp van de ouders. Ouders van kwetsbare kinderen blijken vaak minder betrokken zijn in de club. Dit is voornamelijk te wijten aan het feit, doordat men in een kwetsbare positie verkeert, ouders hun hoofd hier niet naar staat en men niet de energie, tijd en/of middelen heeft om bijstand te kunnen bieden. Dit bevestigt wat in de literatuur werd aangehaald rond verminderde ouderbetrokkenheid bij kwetsbare gezinnen (De Cremer et al., 2019; Nols, 2018)

“Ons publiek is een gemengd publiek maar het zou anders ook niet gaan want we zijn en blijven een vrijwilligersorganisatie euhm... Je hebt een gemengd publiek nodig omdat... We kunnen ook niet zonder de hulp van de ouders [...] Als onze groepjes alleen maar bestaan uit enkel maatschappelijk kwetsbare kinderen dan redden we het niet [...] Als je dan een ploegje hebt van 12 spelers dan 6 die middenklasse zijn... Dan krijg je dat wel georganiseerd maar ... Als dat evenwicht verstoord wordt en je met meer maatschappelijk kwetsbaren zit dan wordt dat moeilijk” (Medewerker BBC Willibies).

2.2. De psycho- emotionele drempel

De psycho-emotionele drempel verwijst naar de minderwaardigheidsgevoelens, statusverlegenheid en machteloosheid die gezinnen met armoede ervaren omtrent deelname aan vrijetijdsactiviteiten in georganiseerd verband (Geldof & Driessens, 2009; Gevaert, 2018; Sanders, 2014; Sannen, 2003). Hieronder valt ook een verlegenheid en/of angst naar het onbekende en angst om (opnieuw) te falen.

2.2.1. Statusverlegenheid en minderwaardigheidsgevoelens

De psycho-emotionele drempel bij de ouders kwam over het algemeen minder naar voren tijdens de interviews. Er wordt echter wel aangegeven dat sommige ouders merken dat andere ouders schrik hebben om de stap richting het vrijetijdsaanbod, onder andere door de taalbarrière en uit schrik om vreemd bekeken te worden. Hierbij is er sprake van statusverlegenheid (Sannen, 2003).

“Ik had vroeger wel meer schrik voor van ja kritiek te krijgen... dat is misschien niet het juiste woord maar wel om met de vinger gewezen te worden of dan te horen krijgen van wat is dat voor iemand loemp of zo maar ja... Je groeit uit bepaalde dingen uit [...] Ik ben daar de laatste jaren wel in gegroeid ook en ik sta een stuk verder in het leven dus ja” (Anna – 4 kinderen).

De psycho-emotionele drempel is ook verbonden met sociale drempel. De ouders hadden voornamelijk schrik om naar het aanbod te gaan omdat ze er niemand kenden. Deze schrik bestond deels uit de angst om door deelnemers beoordeeld te worden. Verschillende betrokken ouders geven aan dat, wanneer ze met anderen naar het aanbod konden, die schrik wegviel en men iemand had om op terug te vallen.

2.2.2. Onbekend maakt onbemind

Het onbekende van het aanbod is voor sommige ouders iets dat angsten met zich meebrengt. Eerder werd reeds aangegeven dat onbekend vaak onbemind maakt bij kwetsbare gezinnen (Jacobs & Driessens, z.d.). Voor enkele ouders is het een drempel om deel te nemen aan activiteiten van nieuwe organisaties. Hetzelfde geldt voor de onbekendheid van activiteiten. Die activiteiten worden vermeden uit schrik dat men er thuishoort en uit schrik dat de kinderen hierin geen plezier zullen beleven.

“Ja ik moet wel vaak wat overtuigd worden. En achteraf zijn er zo dingen dat ik eerst niet wilde doen en dan toch heb gedaan en dat zo leuk was [...] Dat waren misschien zo dingen dat ik dacht van wat moet ik daar gaan doen of dat is toch niets voor ons... ja een beetje schrik eigenlijk... Maar als ik dat gedaan had mijn kinderen vonden dat fijn! (Myrthe – 2 kinderen).

2.3. De informatiedrempel

De informatiedrempels houden verband met het niet of verkeerd geïnformeerd zijn over het bestaande vrijetijdsaanbod. Dit heeft betrekking op het verkrijgen van de informatie en het verwerken ervan. Het kan gaan over het bestaan van het aanbod alsook informatie over diverse activiteiten en taalbarrières die gezinnen met een migratieachtergrond kunnen ervaren (De Cremer et al., 2019; Sannen, 2003).

De ouders geven aan dat het kennen van andere mensen van belang is om geïnformeerd te worden over het bestaan van het aanbod. Bij de manier van toeleiding is er een gelijkaardig patroon op te merken. Er wordt aangehaald dat men bekend werd met het aanbod door naasten.

“Je merkt wel omdat die klieken er zijn dat dat gemakkelijker gaat [...] De school is daar wel vrij actief mee en zo leren de ouders dat wat kennen en dat maakt wel dat die drempel ook wel lager is denk ik” (Anna – 4 kinderen).

“Ik ben hier al wel langer en ik ken die mensen van vroeger en zo ben ik hier terecht gekomen. Ik had gehoord van de burens dat je naar hier kon als je had problemen met de papieren of zo. Ik ben voor die dingen naar hier gekomen en dan heb ik hier ook Nederlandse les gevolgd hier. Ja en sindsdien kom ik ook voor activiteiten naar hier” (Asma – 2 kinderen).

Voor de toeleiding naar activiteiten is het van belang dat men iemand kent die actief is in de vereniging en hen informeert over het bestaan van activiteiten. De informatiedrempel wordt verlaagd doordat men contacten heeft met mensen die het aanbod kennen. Bijkomend is het kennen van anderen ook belangrijk voor het zetten van de eerste stap richting het aanbod omdat dit vertrouwelijker voelt. Dit heeft eerder betrekking op de socio-culturele en psycho-emotionele drempels. Aanvullend geven de betrokken medewerkers aan dat het aanbod onder de buurtbewoners bekend is omdat ze buurtgericht werken en inzetten op het betrekken van buurtbewoners en omdat buurtbewoners elkaar betrekken.

Andere personen die betrokken zijn bij het aanbod lijken ook van belang voor de communicatie over de verschillende activiteiten.

“Ik krijg daar ondertussen ook echt gewoon dingen aan van mensen die ik heb leren kennen via het Loket en die dan iets hebben zien staan op Facebook of zo en dat aan mij laten weten [...] Maar dat is een heel groot voordeel hé... (Anna – 4 kinderen).

Momenteel lijken de ouders, ondanks de taalbarrière, weinig drempels te ondervinden. Men kan voor informatie terecht bij de medewerkers, maar hier is zelden nood aan omdat er wordt gecommuniceerd via verschillende kanalen. Het is echter onduidelijk dat, wanneer men niet kan terugvallen op anderen, de communicatie en de interpretatie ervan nog steeds goed zou verlopen.

De betrokken medewerkers geven aan dat communicatie in hun werking soms moeilijk blijft ondanks verschillende inspanningen. Hierbij wordt aangegeven dat mondelinge communicatie vaak het meest effectieve is. Ondanks die mondelinge communicatie en communicatie via andere kanalen, gebeurt het regelmatig dat dit bij de ouders niet altijd (juist) overkomt. Als reden wordt hier aangehaald ouders en/of kinderen hun hoofd daar niet naar staat of dat men geen motivatie of interesse heeft om op die informatie in te gaan.

“Er is een stickerboek van een paar jaar geleden en dan moest iedereen gefotografeerd worden en iedereen moest komen naar de cafetaria om een foto te maken... Toen zijn er ook mails en sms'en verstuurd en toen was echt wel iedereen er... iedereen! Dus als de boodschap hen interesseert [...] En anders als je voor een training 100 berichten stuurt dan heeft de helft dat gemist. Sindsdien relativeer ik ook het communicatieprobleem ” (Medewerker BBC Willibies).

Langs de andere kant worden er ook moeilijkheden opgemerkt omtrent taalbarrières. Men probeert dan vertaling te voorzien. Een laatste moeilijkheid is dat vele zaken digitaal gecommuniceerd worden (zeker in coronatijden). Dit vormt voor gezinnen vaak een extra drempel in informatieverwerking.

2.4. De financiële drempel

De financiële drempel verwijst naar het tekort aan financiële middelen om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten. Het heeft betrekking op de kostprijs van het aanbod alsook verdoken kosten die hierbij komen kijken zoals vervoerskosten, het kopen van een sportuitrusting, drankjes bij de cafetaria etc. (Coussée, 2006; De Cremer et al., 2019; Huyge et al., 2009; Leye, 2009; Sannen, 2003).

Deze drempel kwam meermaals ter sprake tijdens de interviews met de ouders. Alle betrokken ouders geven aan dat ze kijken naar de kostprijs voor ze deelnemen aan de activiteiten. Dit is bij de activiteiten van Elegast en de Pretlokken minder aanwezig omdat de activiteiten hier minder kosten.

Vrijtijdsactiviteiten waarvan de kostprijs hoog is worden door de meeste ouders vermeden of zijn een uitzondering.

“Dat is voor mij wel belangrijk dat het is niet duur. Ik moet eerst kijken of het kan voor mijn portemonnee [...] Met Elegast het is niet duur maar als ik alleen ga is het wel vaak dat het te duur is. Ik vind ook ja de prijs ik kijk dat eerst en dan kijk ik verder” (Asma – 2 kinderen).

De financiële drempel is voor de betrokken ouders vaak een prioritaire drempel, in de zin dat men eerst kijkt naar de kostprijs van activiteiten om daarna de andere mogelijkheden en/of drempels af te toetsen. Het feit dat men vaak moet kijken naar de kostprijs is voor sommige ouders ook frustrerend. Bijkomend zoeken ouders wel naar manieren om toch nog met hun kinderen activiteiten te doen. Zo houdt de kostprijs hen niet altijd tegen om bijvoorbeeld uitstapjes te maken.

“Soms heb ik wel van foert het kan de pot op en we gaan gewoon... Dan heb ik zoiets van nu moet ik met mijn kinderen iets gaan doen. Ja en als ik zie wat sommige anderen gaan doen van activiteiten... van ouders die het financieel vele beter hebben dan vloek ik soms wel. Dan heb ik zoiets van ik wil dat ook wel met mijn kinderen doen. Maar die doen dat wel als koppel en ook als mijn man meegaat dan kijkt hij ook op gene euro om het zo te zeggen” (Anna – 4 kinderen).

De betrokken medewerkers merken op dat de financiële drempel een belangrijke drempel vormt bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, maar dat dit niet de enige is. Men probeert hierop in te spelen door bijvoorbeeld de lidgelden te verlagen. Ondanks die prijsverlaging merken ze dat het financiële bij sommige gezinnen een moeilijke drempel blijft om te overwinnen. Dit ligt zowel in de kostprijs van lidgeld als in andere verdoken kosten.

“Als het wedstrijd is, is één ingang afgesloten en kom je langs de cafetaria... Maar er zijn een hoop mensen die zich een drankje voor en na de wedstrijd niet kunnen permitteren [...] Misschien blijven die kwetsbare ouders daarom ook eerder thuis. Voor de kinderen is dat vaak ook confronterend hé dat andere dat wel kunnen betalen” (Medewerker BBC Willibies).

Zoals werd aangehaald in de literatuur zijn de diverse drempels sterk met elkaar verweven (De Cremer et al., 2019). Dit valt ook op in de hierboven vermelde resultaten. De betrokken respondenten lijken voornamelijk socio-culturele en financiële drempels te ondervinden. De wens bij de ouders voor de aanwezigheid van een sociale culturele mix bevestigt de veronderstelling dat een sociaal differentiële positie tussen deelnemers kan zorgen voor een drempel (Nols, 2018; Schrooten et al., 2019). Bovendien blijkt het betrekken van anderen drempelverlagend te werken voor de toeleiding naar het aanbod, op de hoogte brengen van activiteiten en bekendmaking van het aanbod. Hierdoor wordt de informatiedrempel verlaagd. Hoewel er soms een taalbarrière aanwezig is, vormt dit minder drempel in het interpreteren van informatie doordat men beroep kan doen op naasten. Dit weerlegt onderzoek van Pissens en collega's (2019) dat de taalbarrière de voornaamste reden is om niet deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten. De psycho-emotionele drempel vormt een drempel bij de start van deelname. Ouders geven aan dat ze zich niet zouden thuisvoelen en schrik hadden om beoordeeld te worden. Dit heeft betrekking op statusverlegenheid (Sannen, 2003). Door beroep te doen op kennissen die reeds betrokken zijn in het aanbod wordt die drempel verlaagd.

2.5. De mobiliteitsdrempel

De mobiliteitsdrempel bestaat uit diverse aspecten. De mobiliteit bij gezinnen in armoede is vaak beperkter wat hen kan verhinderen om zich te verplaatsen naar vrijetijdsactiviteiten (Geldof & Driessens, 2009; Sannen, 2003). Enerzijds beschikt men niet over vervoersmiddelen door de kostprijs. Anderzijds beschikt men niet over de informatie inzake het gebruik van vervoersmiddelen en/of de vaardigheden om deze te gebruiken (De Cremer et al., 2019; Martens, 2004; van Dooren, 2016). Bijkomend kunnen de afstand en de tijd die men moet spenderen om zich te verplaatsen naar het aanbod een drempel vormen. De veiligheid, bereikbaarheid en zichtbaarheid van de locatie spelen ook een rol (Geldof & Driessens, 2009). Bovendien gaat een leven in armoede gepaard met stress en onverwachte gebeurtenissen wat ervoor kan zorgen dat men niet op het aanbod geraakt (De Cremer et al., 2019; Elchardus & Smits, 2012; Flamm & Kaufmann, 2006).

In dit deel worden de ervaringen inzake vervoersdrempels bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond naar het vrijetijdsaanbod geschetst. Zo wordt er aangehaald welke afstanden men aflegt naar het diverse aanbod, welke vervoersmiddelen of- opties men hiervoor gebruikt en in welke buurten of wijken men aan vrijetijdsactiviteiten deelneemt. Hierbij worden ook de verschillende mobiliteitsdrempels die men al dan niet ervaart aangehaald om na te gaan of de drempels gezinnen in armoede met een migratieachtergrond verhinderen om te participeren aan vrijetijdsactiviteiten.

2.5.1. Diverse vervoersmiddelen- en opties en de afstand naar vrijetijdsaanbod

De vervoersmiddelen die gezinnen in armoede met een migratieachtergrond gebruiken zijn zeer verschillend en hangen voornamelijk af van de afstand en de plaats waar de vrijetijdsactiviteiten zich afspelen. In bijlage 4 (p.51) is een overzicht te vinden van de diverse vrijetijdslocaties en de manier van verplaatsing die tijdens de interviews werden aangehaald. De locaties op deze kaarten zijn zowel verbonden aan activiteiten in verenigingsverband als activiteiten op zelfstandige basis.

Voor de locaties dichtbij het thuisadres wordt eerder gebruik gemaakt van de fiets of men gaat te voet. De kinderen die betrokken zijn bij de voetbaltraining van Buursport komen voornamelijk met de fiets of te voet omdat de locatie voor dichtbij huis ligt. Enkel twee kinderen uit hetzelfde gezin komen met de auto naar de training. Bij de ouders is het ook erg verschillend als er wordt gekeken naar de afstand en het gebruik van vervoersmiddelen. Zo is de afstand tot het Rivierenhof voor de ene ouder al te ver om met de fiets te doen, daar waar dit voor de andere ouder nog wel mogelijk is. Hierin speelt onder andere de leeftijd van de kinderen een rol. Ouders geven aan dat, wanneer de kinderen ouder zijn, het makkelijker is om zich te verplaatsen. Bijkomend speelt de bekendheid van de buurt een rol. Myrthe haalt zo aan dat ze met de auto gaat als ze de buurt onvoldoende kent.

2.5.1.1. *De laagdrempeligheid van korte afstanden, gekende buurten en verplaatsingen te voet of met de fiets*

Verschillende ouders halen aan dat vervoer met de fiets of te voet het makkelijkste is om praktisch te organiseren omdat er minder planning aan vooraf gaat. Met de auto kan men in de file staan en moet men een parkeerplaats. Bij het nemen van openbaar vervoer moet men meer tijd uittrekken voor het wandelen naar de halte, wachten op de bus of tram etc. Bovendien zijn de afstanden die men doet met de fiets of te voet kleiner. De combinatie van een kleine afstand naar het aanbod, de kortere

verplaatsingstijd, de bekendheid van met de buurt en zich kunnen verplaatsen met de fiets of te voet zorgt voor een lagere drempel omtrent mobiliteit.

“Ja ik ga wel liever met de auto eigenlijk als dat verder is maar er zijn dan wel dingen waar je rekening mee houdt en als ik moet kiezen dan blijf ik wel liever in de buurt hoor. Je kent het daar en je kan gewoon te voet gaan” (Myrthe – 2 kinderen).

Verschillende medewerkers bevestigen dat wanneer, de afstand tot het aanbod kleiner is en gezinnen hierdoor met de fiets of te voet kunnen komen, de drempel in mobiliteit vaak ook lager is. Ze zien dit terug in hoe kinderen en gezinnen naar hun aanbod komen. Hierbij halen twee medewerkers aan dat, wanneer gezinnen verhuizen, ze regelmatig afhaken door de afstand.

“Ten eerste bijvoorbeeld we hebben een gezin dat pas naar Ekeren is verhuisd. In vogelvlucht is Ekeren nu niet zo ver van Antwerpen maar dat duurt toch... Als je dat met het openbaar vervoer wil doen moet je al twee keer overstappen [...] Als ze niet met de fiets of te voet tot bij ons kunnen komen als ze verhuisd zijn dan ja vallen ze toch bijna allemaal af... Dat is gewoon ook te ver voor hen” (Medewerker Kras Dam).

Het is echter niet zo dat ouders activiteiten uit de weg gaan als de afstand verder is. Zo is er een bereidheid om zich verder te verplaatsen naar activiteiten waarin zichzelf of hun kinderen veel interesse hebben. Deze zijn echter vaak eenmalig. Bijkomend geeft men ook aan dat men zich naar andere en verdere plaatsen verplaatst om nieuwe omgevingen en buurten te leren kennen.

“Maar er zijn dan wel dingen waar je rekening mee houdt en als ik moet kiezen dan blijf ik wel liever in de buurt hoor... Tenzij als dat iets heel tof is zoals ja zoals die musical... Dat is voor de kinderen heel leuk en dan heb ik dat er... Ja en dan ben ik ook wel bereid om me verder te verplaatsen als dat de moeite is” (Myrthe – 4 kinderen).

De nabijheid de buurt blijft van belang. Bij de interviews van de kinderen wordt duidelijk dat de vrijetijdsactiviteiten zich grotendeels afspelen in de wijk of de buurt. Bijkomend geven alle ouders aan dat ze liever in de buurt blijven voor vrijetijdsactiviteiten. Men kan de afstand dan overbruggen door zich te verplaatsen met de fiets of te voet. Bovendien haalt men aan dat, wanneer de activiteiten in de buurt plaatsvinden, men de weg makkelijker vindt omdat de buurt gekend is. De gekende buurt geeft ook meermaals een veiligheidsgevoel die ouders in andere, onbekende buurten minder ervaren.

“Ik verkies wel in de buurt. Als dat verder is doe ik dat wel maar ja verder nee liefst niet...Ik blijf echt graag in de buurt [...] Ja ik ken de buurt en ben hier opgegroeid dus als dat in de buurt is, is dat voor mij makkelijk te vinden [...] Als het niet in de buurt is houdt mij dat niet per se tegen maar ik heb daar wel een voorkeur voor [...] Dat is gewoon gemak” (Myrthe – 4 kinderen).

“Ja ik blijf wel veel in de buurt. Dat is ook het gemakkelijkste en ik ken hier alles ook. Je bent snel overal en je weet dingen zijn en kent de mensen en zo dus” (Asma – 2 kinderen).

De onbekendheid van de buurt en de onveiligheid die men er voelt, is ook verbonden met de psycho-emotionele drempel die men kan ervaren bij deelname aan vrijetijdsactiviteiten. Bij sommige ouders heerst er zo een zekere angst als men in een onbekende buurt is. Het is niet zo dat men enkel in de buurt blijft bij deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten, maar er wordt wel rekening mee gehouden.

2.5.1.2. Openbaar vervoer als drempel? Het belang van trajecten en tijdsinvestering

Hoewel afstand en gekende buurten een rol spelen, zijn de trajecten die men moet afleggen naar een activiteit vaak ook van belang. Dit is voornamelijk bij het nemen van het openbaar vervoer. Zo worden lange busritten liever vermeden. Het nemen van openbaar vervoer kan voor ouders ook een reden zijn om niet deel te nemen. Voor andere ouders vormt openbaar vervoer minder een drempel. De ouders die dit aangaven hebben oudere kinderen. Hierbij wordt aangehaald dat verplaatsingen met het openbaar vervoer met jonge kinderen vaak lastiger zijn.

“Met de bus zou ik echt niet ver willen gaan. De bus... Bijvoorbeeld van hier naar... Ik wil geen 10 minuten in de bus zitten. Dat is voor mij wel al te lang... Met de tram... Ja ook niet zo lang... Ik denk niet meer dan 30 minuten. Dat onderweg... Ja overstappen vind ik op zich niet erg maar zo één stuk lang in de bus of zo zitten... [...] Er waren wel activiteiten met de bus... Maar dat heb ik dan ook eigenlijk niet gedaan. Ja dat was te lang in de bus zitten” (Myrthe – 4 kinderen).

Openbaar vervoer zorgt niet voor een drempel in de zin dat men niet weet hoe men dit moet gebruiken. De meeste ouders zijn vrij bekend met het openbaar vervoernetwerk in Antwerpen en weten ook hoe deze te gebruiken. Openbaar vervoer kan wel een drempel vormen omdat het tijdsintensief is. Verschillende ouders geven aan dat ze zich liever niet met het openbaar vervoer verplaatsen naar vrijetijdsactiviteiten omdat bussen of trams vaak te laat zijn, men vaak moet wachten op openbaar vervoer etc. Bijkomend wordt er aangehaald dat men zich vrijer voelt wanneer men zich kan verplaatsen met de fiets omdat men dan zelf bepaalt wanneer men vertrekt en niet afhankelijk is van de uren van de bus. Bovendien heeft corona een invloed op gebruik van openbaar vervoer omdat bussen en trams nu meer worden vermeden. Anderzijds halen twee ouders ook aan dat ze tijdens de Ramadan openbaar vervoer vermijden omdat ze zich dan sneller benauwd voelen. Dit is een etnisch-cultureel aspect dat van belang is om te betrekken binnen dit onderzoek.

“Ook omdat is nu Ramadan en je kan niet eten en drinken en dan vind ik de bus soms niet goed omdat je bent ziek en is warm en zo dat ook. Voor kort het is goed maar als het is lang ja [...] Zeker nu met corona ook pak ik niet graag tram of bus” (Fatma – 2 kinderen).

Bijkomend houden de gezinnen rekening met de vervoerskosten van het openbaar vervoer. Het is echter niet duidelijk dat de kostprijs de ouders tegenhoudt om zich te verplaatsen naar de activiteiten maar er wordt wel aangehaald dat men naar verschillende kortingsopties kijkt.

“Nu bij sommige vakanties kan je voor kinderen bij de Lijn of NMBS zo kaarten kopen dat je een hele week kan rijden voor 15 euro. Ik hou dat ook wel meer in het oog en dan kan je al meer uitstappen doen” (Farah – 4 kinderen).

Hoewel verschillende gezinnen zich soms met het openbaar vervoer naar activiteiten verplaatsen, werd tijdens de interviews duidelijk dat er bij gebruik van het openbaar vervoer toch drempels aanwezig zijn. Voor de meeste ouders houden die drempels hen niet altijd tegen om zich te verplaatsen. Dit is voornamelijk bij activiteiten die hen de moeite lijken om eraan deel te nemen.

De medewerkers van verenigingen merken ook op dat er drempels aanwezig zijn omtrent openbaar vervoer. Dit is voornamelijk bij jongere kinderen die zonder ouders naar de activiteit komen. Er wordt aangehaald dat kinderen soms alleen naar het aanbod komen en dat de die drempel te overbruggen valt wanneer dit te voet of met de fiets is. Men merkt echter op dat het moeilijker is wanneer de

kinderen alleen openbaar vervoer nemen, enerzijds doordat men niet alleen de bus of tram mag nemen van de ouders, anderzijds omdat de kinderen onvoldoende gekend zijn met het openbaar vervoer.

De medewerker van BBC Willibies haalt echter aan dat openbaar vervoer, zeker voor oudere kinderen, niet altijd een drempel vormt. Men maakt de kritische opmerking dat het al dan niet ergens geraken kan liggen aan gebrek aan motivatie en achterliggende zaken die zich thuis afspelen.

“Ja die sporthal van Melsele je kan daar met het openbaar vervoer geraken. Dan moet je naar het eindstation van de tram euhm... die daar naar de Park&Ride rijdt en dan is het een kilometer of 4 om naar die sporthal te gaan... ja al zeker in de loop der jaren een stuk of 10 gasten die daarnaar toe gaan en die daar blijven basketten. Die jongeren zijn dan echt gemotiveerd en dan hebben ze het er wel voor over dus als ze dan niet naar ons kunnen komen is dat dan een drempel of het feit van minder motivatie” (Medewerker BBC Willibies).

2.5.1.3. *Het niet beschikken over een auto als drempel?*

Enkel één ouder die werd betrokken bij de interviews gaf aan dat ze beschikt over een auto en dat ze deze gebruikt bij afstanden buiten haar buurt of wijk. Andere ouders beschikken niet over een auto en doen meer beroep op openbaar vervoer en fietsen voor langere afstanden. Voor sommigen vormt het niet beschikken over een auto een drempel om aan activiteiten deel te nemen. Doordat men niet beschikt over een auto kent men een beperking om zich te verplaatsen naar activiteiten waar de afstand groter is, wat ook in de literatuurstudie werd aangehaald omtrent vervoersarmoede (De Cremer et al., 2019).

“Ik bezit ook geen auto dus dat is wel iets waar ik naar kijk... eehm maar... Ja anders zou ik eens zeggen van ik rijd eens naar Plankendaal met de kinderen maar dat is voor mij dan al een stap te ver zeker als je het openbaar vervoer dan moet nemen” (Anna – 4 kinderen).

Voor andere ouders vormt dit minder een drempel omdat ze niet vaak lange afstanden doen voor vrijetijdsactiviteiten en dat, wanneer het nodig zou zijn, men beroep kan doen een vriend, familielid etc. die beschikt over een auto. Bij de redenen dat de meeste gezinnen geen auto hebben wordt aangegeven dat dit niet nodig is omdat men niet vaak een verre afstand afleggen. Bijkomend vinden sommige ouders dat er te veel kosten verbonden zijn aan een auto.

“Ik heb vroeger wel een auto gehad maar het was ja ik werkte wat verder. Maar nu ik heb dat niet meer nodig want het zijn veel kosten ook. Ik heb dan gewoon ook mijn auto verkocht en ik ja we hebben de fiets dus. Ik heb auto niet nodig want ik blijf wel veel in buurt en als het eens verder is gaan we met de fiets of bij slecht weer de bus” (Farah – 4 kinderen).

De medewerkers van de verenigingen hebben niet veel zicht op het feit of de gezinnen al dan niet beschikken over een auto. Ze merken voornamelijk op dat kinderen en ouders zich te voet, met de fiets of met het openbaar vervoer verplaatsen naar het aanbod. Dit is voornamelijk te wijten aan het feit dat de meeste verenigingen buurtgericht werken. Wel is er de veronderstelling aanwezig dat het niet beschikken over een auto voor een extra drempel kan zorgen.

2.5.2. Verplaatsingen in gezelschap

Er werd ook bevraagd of de respondenten zich onder gezelschap verplaatsen naar de vrijetijdsactiviteiten. Met gezelschap kan verwezen worden naar familie, vrienden etc. van de ouders of de kinderen en/of verplaatsingen onder begeleiding vanuit het vrijetijdsaanbod. Bijkomend werd er ook nagegaan of kinderen zich zonder ouders verplaatsen naar de activiteiten. Vervolgens wordt er ingegaan op de voordelen aan verplaatsingen in gezelschap om zo drempels te overwinnen.

2.5.2.1. Begeleidingen naar de activiteit door naasten

Op de activiteit van Buursport werd duidelijk dat er bij de oudere leeftijdsgroep (10-12 jaar), kinderen naar de activiteit kwamen zonder ouders. Enkel twee kinderen van die groep werden op dat moment gebracht door een ouder. De overige kinderen kwamen zelfstandig of met andere deelnemers die bij hun in de buurt wonen. Toch gaven twee betrokken kinderen aan dat ze soms ook zelfstandig komen. De redenen die men hiervoor aangaf zijn vooral dat men al oud genoeg is om alleen naar het aanbod te gaan en dat de afstand tussen de locatie van de training en het thuisadres niet groot is.

“Nee heel vaak alleen. Mama is vandaag meegekomen omdat ze tijd had en ze moest nog gaan wandelen met mijn zus en dan deed ze dat ineens. Ik kom vaak alleen. [...] Het is ook niet ver [...] Ik moet een paar straten verder zijn en ik doe dat wel vaker naar het pleintje komen daar (pleintje naast het voetbalveld) dus ik weet de weg ook al” (Axel – 11 jaar).

Bij de jongere leeftijdsgroep (6-9 jaar) werden de meeste kinderen wel afgezet door de ouders. De betrokken kinderen van deze leeftijd gaven aan dat ze altijd met minstens één ouder of andere begeleiding van de familie (broer, zus, tante, oma etc.) naar de training komen. Dit kan zowel te voet, met de fiets als met de auto zijn. De meesten gaven aan dat ze die afstand ook zelfstandig zouden kunnen afleggen, maar dat dit door de jonge leeftijd nog niet mag van de ouders.

“Ik kom heel vaak met mijn mama en papa naar hier. Soms is dat ook dat mijn grote broer of zus mij afzet maar ik kom wel nooit alleen [...] Ik denk dat ik dat niet mag van mijn mama omdat ik nog wat te klein ben. Misschien mag ik dat als ik ouder ben wel” (Bilal – 7 jaar).

Bij de betrokken ouders werd ook duidelijk dat leeftijd een rol speelt. Twee ouders geven aan dat ze altijd mee naar de activiteiten gaan ongeacht of deze dichtbij huis plaatsvinden. Ze geven als reden aan dat de kinderen nog te jong zijn om dit alleen te doen. Ook de ouders van oudere kinderen gaan vaak nog mee. De combinatie van afstand en leeftijd speelt een rol in de beslissing om kinderen al dan niet alleen naar het aanbod te laten gaan. Wanneer de kinderen zonder de ouders gaan spreken ze vaak af met andere kinderen om samen te gaan.

“Mijn dochter is eigenlijk met haar vriendjes vaak als het dichtbij is. Ze kent ook buurt en ze kan zelf naar ergens gaan met vrienden als het dicht is. Ze is ook al wat ouder hé dus ik ga niet altijd met dochter maar wel met vrienden maar is vaak niet ver [...] Ze kan ook alleen maar ze komt liever met vriendjes naar activiteit” (Fatma – 1 kind).

De betrokken medewerkers van verenigingen merken hetzelfde patroon op. Zo wordt er aangehaald dat de kleinste kinderen vaak worden afgezet door de ouders en wanneer de kinderen al wat ouder zijn ze zonder ouders komen. De oudere kinderen komen vaak met vriendjes vanuit de buurt.

“Dus de allerkleinsten worden meestal afgezet door de ouders euhm. Eens dat we zien dat ze wat ouder beginnen te worden [...] Dus vanaf 11-12 jaar zien we wel dat die dan al alleen komen [...] Ja zij spreken af in de wijk ergens en dan komen ze vaak wel gezamenlijk naar ons. Dat merken we wel. Dat zijn ook vaak de jongeren die met de bus of met het openbaar vervoer of te voet of de fiets naar de activiteit komen” (Medewerker City Pirates).

In ander aanbod merkt men op dat kinderen al op jongere leeftijd alleen komen. Men haalt aan dat, wanneer er in het gezin een oudere broer of zus is, zij samen met hun broertjes en zusjes naar het aanbod komen. De voornaamste redenen zijn volgens hen dat de ouders geen tijd hebben om de kinderen te brengen, er niet de mentale ruimte voor is en/of het voor hen niet mogelijk is om de kinderen te brengen. Dit komt overeen met wat er in de literatuur werd aangehaald omtrent een verminderde mentale ruimte voor vrije tijd bij kwetsbare gezinnen door onverwachte gebeurtenissen en stressoren in de omgeving (De Cremer et al., 2019). De medewerker van BBC Willibies denkt dat mobiliteit voornamelijk bij jonge deelnemers uit kwetsbare gezinnen een probleem kan vormen.

“Misschien is het naar een middenklassegezin toe dan wel kans dat die ouders die kunnen brengen of halen of zo, maar ja... dat scheelt wel veel met de kansarme gezinnen die daar de tijd niet voor hebben [...] Mobiliteit is misschien vooral een probleem bij de allerkleinsten die al dan niet nog moeten gebracht worden en die groep die nog afhankelijk is van ouders om ergens te geraken” (Medewerker BBC Willibies).

2.5.2.2. Verlagen van drempel bij betrekken anderen?

Hierboven werd reeds vermeld dat, wanneer de kinderen zich verplaatsen zonder ouders, ze vaak samen met andere deelnemers naar de activiteiten trekken. De specifieke reden hiervoor is echter niet duidelijk. Dit kan liggen aan het feit dan men zich zo veiliger voelt, men gezelschap heeft om mee te praten onderweg, het vinden van de weg makkelijker is etc. maar dit werd niet expliciet naar voor gebracht.

Er werd bij de ouders ook bevraagd of ze zich geregeld met andere ouders en kinderen verplaatsen naar het aanbod. Bij activiteiten dichtbij huis is dit minder het geval, tenzij men voor de eerste keer naar het aanbod gaat en hiervoor terugvalt op andere betrokken. Dit werd uitgebreider vermeld bij de sociale drempel.

Wanneer de activiteiten verder weg zijn doen de gezinnen meer beroep op andere gezinnen die ook deelnemen aan de activiteiten. Voor sommige ouders is dit puur uit praktische of sociale overwegingen. Zo hebben zij graag een babbeltje tijdens de activiteit, waardoor ze zich vooraf ook al samen verplaatsen. Voor andere ouders werkt het opzoeken van anderen drempelverlagend omdat ze zo samen de weg naar een onbekende locatie kunnen zoeken of zich samen met iemand, die wel over een auto beschikt, verder kunnen verplaatsen.

“Als ik neem de trein het is niet alleen maar met iemand bij. Ik neem niet veel de trein dus het is makkelijk als iemand anders erbij is die het wel kent” (Fatma – 1 kind).

Bij uitwedstrijden van BBC Willibies dienen kinderen bijvoorbeeld beroep te doen op andere ouders om zich te verplaatsen. Hier zijn het voornamelijk middenklassenouders die beschikken over een auto en de tijd en ruimte hebben om de kinderen naar de uitwedstrijden te brengen. Door beroep te doen op andere gezinnen, kunnen kwetsbare kinderen betrokken worden. In die zin kan het betrekken van

andere gezinnen drempelverlagend werken. Toch merkt men op dat het beroep doen op anderen voor een extra sociale en psycho-emotionele drempel zorgt, onder andere door gebrek aan vertrouwen en schrik om veroordeeld te worden.

Bijkomend doen sommige ouders beroep op andere ouders als er iets onverwachts gebeurt en men de kinderen niet zelf kan brengen. Men geeft hierbij aan dat het een voordeel is dat men medewerkers van de organisatie of andere betrokken ouders kent waarop men op zo'n momenten beroep kan doen. Anderzijds geven enkele ouders aan dat men dit liefst zelf oplost en hier anderen niet mee lastig valt.

“Ik vraag dat echt niet gemakkelijk als ik eerlijk ben... Ja want B. (medewerker Recht-Op) is eigenlijk de enige die ik ken die ook die activiteiten doet en ik weet wel dat die dat zou doen maar ik vraag dat niet gemakkelijk nee [...] Meestal ben ik er zelf bij” (Myrthe – 2 kinderen).

2.5.3. Drempels in het zoeken en vinden van de weg

Vervolgens werd er ingegaan op de moeilijkheden die gezinnen hebben in het zoeken van de locatie van het aanbod. Verschillende gezinnen geven aan dat ze makkelijk de weg vinden naar de locaties waar ze geregeld deelnemen aan de activiteiten. Zo geven verschillende kinderen aan dat ze denken zelf de weg te weten naar de voetbaltrainingen. Bijkomend weten de ouders waar de verschillende locaties zijn als ze er meermaals aan hebben deelgenomen. Het is echter moeilijker wanneer de locatie voor de gezinnen nog onbekend is. Dit is voornamelijk zo wanneer de activiteiten doorgaan in een onbekende buurt. De reden dat de meeste gezinnen het liefst een activiteit doen in de buurt ligt ook in het feit dat men dan gekender is met de weg.

“Ik merk wel... zoals wij op uitstap zijn geweest dat is dan voor mij ook wel even zoeken Dat was toen met de musical van Annie [...] Dat is zo'n buurt dat ik niet ken en dan is dat voor mij wel moeilijker om de weg te vinden of zo... Dat is anders als een buurt die je kent en waar je woont hé” (Myrthe – 2 kinderen).

“Ja ik wist altijd de weg naar hier (Elegast) gewoon omdat het was ook niet ver weg. Het was vaak ook in de buurt en ik ken de buurt wel wat. Als het verder is, is dat altijd wat moeilijker hé maar gaat ook” (Asma – 2 kinderen).

Tijdens de interviews werd duidelijk dat de ouders weten hoe ze de weg kunnen opzoeken. De meeste ouders zoeken de weg vooraf op via Google Maps. Bijkomend krijgt men ook instructies vanuit de verschillende verenigingen in verband met het adres, openbaar vervoer etc. en kan men op de medewerkers terugvallen als men de weg vindt.

“Ja ik kom gewoon altijd naar hier om te vragen voor een adres en waar het is en die helpen wel dan voor te zeggen waar het is. Ik kan ze ook gewoon via gsm bericht of zo sturen als ik het niet weet. En als ik zelf kan doen ik kan ook via gsm zelf zoeken en dan vertrek ik ook maar dat is wel meestal met voet of fiets dan” (Asma – 2 kinderen).

Ondanks dat men aangeeft dat men hulp krijgt vanuit de organisaties of verenigingen en kan werken met Google Maps, geven sommige ouders aan dat het in het begin moeilijk blijft om op een onbekende locatie te geraken. Voor de respondenten blijft de drempel in die zin lager als de activiteiten doorgaan op een locatie die ze kennen of bij hen in de buurt is omdat ze zo sneller de weg vinden.

“Het is in het begin wat moeilijker. Als je 3 keer gaat je weet het zijn [...] Maar ik vind wel dat de eerste keer wel wat moeilijk is omdat je nog moet zoeken en zo [...] Ik vraag soms waar dingen zijn maar dan moet je zelf nog vinden en dat is wel veel zoeken voor mij” (Asma – 2 kinderen).

“Ik ga ook van tevoren, voor ik ergens moet zijn; toch wel een dag op voorhand of zo daar al eens naartoe. Ik weet dan ook hoeveel tijd ik moet rekenen de dag zelf. [...] Want de eerste keer is dat toch altijd een beetje zoeken en dan de tweede keer lukt dat al veel beter. Nu dat is niet altijd dat ik dat doe maar dat is dan vooral als ik echt niet weet waar iets ligt dat ik dat toch eens check of zo online [...] De eerste keer is dat even zoeken” (Farah – 4 kinderen).

In de verenigingen zien de medewerkers dat er bij de gezinnen minder een probleem is als de activiteiten doorgaan op de standaardlocaties omdat mensen de organisatie vaak al kennen. Men merkt op dat, wanneer een activiteit elders plaatsvindt, het moeilijker wordt. Men probeert hierop in te spelen door op een gekend punt af te spreken en zich samen te verplaatsen naar externe activiteiten.

2.5.3.1. Belang van de bereikbaarheid en zichtbaarheid van de locatie

Voor het zoeken van de weg blijft de bereikbaarheid en zichtbaarheid van de locatie belangrijk. Verschillende ouders gaven aan dat de locatie zelf niet altijd duidelijk is. Zo loopt het vaak fout wanneer men in een klein weggetje moet gaan, een gebouw zich bevindt achter een ander gebouw etc. Men spreekt dan iemand aan die langsloopt of contacteert iemand van de vereniging voor meer uitleg. Dit vraagt echter om een extra inspanning. De onzichtbaarheid van een locatie kan dus voor een extra drempel zorgen.

“Ja soms is het niet duidelijk en ook kan het een groot gebouw zijn maar dan weet ik niet het adres precies. Ja als het niet op het gebouw hangt of zo van de naam dan is het veel moeilijker en ik weet ook niet de ingang en zo... Ja dat is soms heel onduidelijk” (Asma – 2 kinderen).

Omtrent de bereikbaarheid van de locatie ondervinden de gezinnen echter niet veel drempels. Ze halen aan dat, wanneer activiteiten in en rond Antwerpen plaatsvinden, deze altijd bereikbaar zijn doordat er een uitgestrekt openbaar vervoersnetwerk is. De betrokken medewerkers halen ook aan dat de locatie van hun aanbod bereikbaar is.

“Ja en ook ja Deurne op zich ben je daar ook wel snel zowel met de fiets... Ja te voet is wel wat verder maar als uw kinderen al wat ouder zijn en die kunnen fietsen... Daar zijn ook veel bussen en trams naartoe dus” (Farah – 4 kinderen).

“We hebben de tram die letterlijk voor ons stopt we hebben bussen die voor ons stoppen. Ook te voet is het gemakkelijk en fietspaden zijn er overal. Ook met de auto, we hebben een parking vanachter. Fietsen hebben we ook een fietsstalling en als je met de step komt mag die ook binnen staan” (Medewerker Let’s Go Urban).

Fatma, wonend in Dam, haalt echter aan dat de bereikbaarheid vanuit haar thuisadres met het openbaar vervoer minder is omdat er in die wijk maar één bus stopt. Bijkomend vormt de bereikbaarheid ook meer een probleem als men hiervoor meerdere trammen of bussen moet nemen of wanneer de afstand te groot is tussen het thuisadres en de locatie van de activiteiten.

2.5.4. De veiligheid onderweg en op de locatie

Bijkomend werd er ook gepolst naar de veiligheid onderweg en op de locatie zelf. Wanneer de weg naar het aanbod niet veilig is kan dit ook voor extra drempels zorgen om zich te verplaatsen. De betrokken kinderen geven aan dat de weg naar het aanbod voor hen veilig aanvoelt. Bijkomend vinden ze de locatie waar de training plaatsvindt veilig aanvoelen.

De meeste ouders voelen zich onderweg naar het diverse aanbod veilig. Zowel te voet, met de fiets als met het openbaar vervoer ondervinden ze weinig drempels rond veiligheid. Men geeft aan dat, als de weg naar het aanbod niet veilig is, dit een reden is om niet deel te nemen aan een activiteit.

“De speeltuin in Ekeren vind ik persoonlijk een moeilijke... Dat is heel gevaarlijk om met kinderen te doen. [...] Voor het openbaar vervoer vind ik dat heel gevaarlijk. Je moet dan wachten aan superdrukke baan en dat is levensgevaarlijk en ik weet als mensen daar naartoe komen dat ze vaak de auto nemen maar ik zou het dan al laten om er naartoe te gaan” (Anna – 4 kinderen).

Vervolgens speelt de bekendheid van de buurt een rol in het veiligheidsgevoel van de ouders. Doordat de ouders de buurt kennen weten ze welke wegen gevaarlijker zijn en waar men moet opletten voor verkeer. Bijkomend voelen onbekende buurten onveiliger aan. Myrthe haalt aan dat de buurt voor haar ook belangrijk is om 's avonds deel te nemen aan activiteiten. Zo zal zij niet deelnemen aan een avondactiviteit in een buurt die ze niet kent of waar ze 's avonds naar toe moet. Andere ouders halen dan weer aan dat ze helemaal niet deelnemen aan avondactiviteiten. Dit heeft te maken met een onveiligheidsgevoel dat men ervaart als het donker is om zich dan te verplaatsen naar het aanbod.

De betrokken medewerkers geven bijkomend aan dat veiligheid van de weg en de veiligheidsgevoelens bij de gezinnen een rol kunnen spelen in het al dan niet verplaatsen naar het aanbod. Dit is voornamelijk zo wanneer kinderen zich alleen moeten verplaatsen, activiteiten 's avonds plaatsvinden of wanneer de kinderen alleen met de fiets langs een drukke baan moeten.

“Wij zitten wel aan een drukke baan en dat kan wel een drempel zijn denk ik [...] Ja ook activiteiten 's avonds is geen goed idee want als 8-jarigen 's avonds alleen de bus moeten nemen ja ouders vinden dat vaak ook niet fijn [...] Ja het is in Antwerpen misschien ook niet altijd even fietsveilig. Dat kan misschien ook wel meespelen dat ouders het toch niet zo verstandig vinden dat kinderen met de fiets naar de werking komen” (Medewerker Kras Dam).

Men probeert hieraan tegemoet te komen. De medewerker van Kras geeft aan dat men afspreekt op een pleintje, waar de kinderen en ouders kunnen verzamelen, om dan samen de gevaarlijke baan over te steken. Bijkomend zijn er sancties aan verbonden wanneer de kinderen alleen oversteken zonder gebruik te maken van het zebepad. Er vond ook reeds overleg plaats met de stad Antwerpen om verkeerslichten en een extra zebepad te plaatsen op de locatie.

2.5.5. Kan ik wel vertrekken? Over mentale ruimte, planning en ouderbetrokkenheid

Bijkomend werd er bij de interviews stilgestaan bij het gegeven dat gezinnen al dan niet kunnen vertrekken naar het aanbod en/of men hiervoor een mentale ruimte heeft. Eerder werd aangegeven dat het niet altijd te wijten is aan drempels in mobiliteit dat gezinnen in armoede met een migratieachtergrond niet op de activiteiten geraken. Het leven in armoede, de bijkomende stress en onverwachte gebeurtenissen kunnen hierin ook een rol spelen (De Cremer et al., 2019; Nols, 2018).

Een eerste aspect is dat planning bij de ouders van belang is. Die planning zorgt voor een overzicht en geeft hen de zekerheid dat ze naar de activiteiten kunnen gaan. Bijkomend zorgt het voor rust in het hoofd. Zo weet men welke activiteit op een bepaald moment plaatsvindt en kan men het leven daarrond plannen. Wanneer de activiteiten gepland zijn, neemt men hier bijna altijd aan deel.

“Want ik plan altijd activiteiten en ik schrijf de kinderen dan ook in [...] Maar als ik mij inschrijf gebeurt dat zeer weinig dat ik niet kom. Ik plan heel mijn leven daarrond” (Anna – 4 kinderen).

Bovendien zorgt regelmaat en structuur ervoor dat men kan deelnemen aan activiteiten. Dit is terug te zien bij de kinderen die voetballen bij Buurtsport. Wanneer het een bijvoorbeeld een schoolvakantie is vergeten sommige deelnemers te komen.

“Soms ben ik wel te laat maar dat gebeurt niet vaak en soms vergeet ik het ook want ik was het vorige keer vergeten en mijn papa ook omdat het vakantie was” (Adam – 7 jaar).

Verschillende medewerkers zien dit ook terug in hun werking. Dit kan te wijten zijn aan de beperkte mentale ruimte voor vrijetijdsbesteding die bij gezinnen in armoede aanwezig is (De Cremer et al., 2019). Wanneer er structuur is, kan dit gezinnen helpen om zich te herinneren dat er activiteiten plaatsvinden.

“Die regelmaat is gigantisch belangrijk hé... Dat ze bijvoorbeeld weten de woensdagmiddag heb ik training maar als die school dan al wegvalt ja... Bijvoorbeeld vorige week met die extra week paasvakantie was de aanwezigheid op de trainingen bedroevend” (Medewerker BBC Willibies).

“Ja ik denk dat wel gewoon voor de structuur. Dan kan men de week van tevoren al zeggen... [...] Dat is ook vaak als we last minute communiceren om de les te verzetten of zo dat dat voor velen toch moeilijk is om te komen” (Medewerker Let's Go Urban).

De stress en onverwachte gebeurtenissen door leven in een armoedesituatie maken dat de vrijetijdsbesteding meermaals op de achtergrond verdwijnt (De Cremer et al., 2019; Nols, 2018). Dit werd bij de interviews van de kinderen en ouders echter niet naar voor gehaald maar werd wel aangegeven door verschillende medewerkers. Zo wordt aangehaald dat ouders uit kwetsbare gezinnen minder aanwezig zijn op activiteiten, de kinderen meer alleen naar het aanbod komen en dat ouders de kinderen misschien minder snel aansporen om te vertrekken. Specifiek kan dit bij gezinnen met een migratieachtergrond te maken hebben met culturele normen en waarden die aan de grondslag liggen.

“Bij veel gezinnen is de prioriteit niet vrije tijd, hoewel ze dat wel belangrijk vinden hé... Ja er zijn gezinnen in een overlevingsfase [...] Kwetsbare kinderen hebben geen ouders die zeggen van moet je niet gaan vertrekken hé. Dat ontbreekt want die zijn met andere dingen bezig en hun hoofd staat daar niet naar. Dat is normaal als je in die situatie zit hé [...] Het feit dat ouders in een overlevingssituatie zitten en dat er dan geen mentale ruimte is om de aandacht te hebben voor de vrijetijdsbesteding dat is misschien een drempel eerder” (Medewerker BBC Willibies)

De context van de gezinnen en de daardoor verminderde mentale ruimte en betrokkenheid van ouders, kan ook een reden zijn waarom men niet op het aanbod geraakt. Voor de gezinnen is structuur en regelmaat belangrijk om rust te bieden. Bij de interviews van de kinderen en ouders werd echter niet duidelijk in hoeverre het leven in armoede hun mentale ruimte voor vrijetijdsbesteding overneemt, maar het is wel een element dat de betrokken medewerkers prominent aangaven.

Deel 5: Discussie en aanbevelingen

In dit deel van het onderzoeksrapport wordt er gereflecteerd op de onderzoeksresultaten. Hierbij worden de beperkingen van het onderzoek en suggesties voor verder onderzoek toegelicht. Bijkomend worden er verschillende aanbevelingen geformuleerd voor vrijetijdsverenigingen en het lokale beleidsniveau.

1. Discussie van de resultaten

Uit literatuur blijkt dat mensen met een migratieachtergrond een groter armoederisico hebben en dit effecten heeft op diverse levensdomeinen (Chakkar & De Cuyper, 2019; Coene et al., 2020; De Cremer et al., 2019; Demeyer & Vandezande, 2016; Fitzgerald et al., 2021). Zo is er bij deze groep een verminderde participatie aan vrije tijd in verenigingsverband, met aan de basis drempels op diverse niveaus die met elkaar verweven zijn (De Cremer et al., 2019; Huyge et al., 2009; Vettenburg et al., 2013). Vrijtijdsbesteding in verenigingsverband kan voordelig zijn voor gezinnen in armoede met een migratieachtergrond die regelmatig te kampen hebben met psycho-emotionele problemen, een verminderd sociaal netwerk en stressoren uit de omgeving. Vrije tijd biedt hen een context waar men in contact komt met anderen, het sociaal netwerk wordt vergroot en sociaal en emotioneel welzijn wordt verbeterd etc. (De Visscher, 2019; Guiaux, 2011; Leye, 2009; Nols, 2018; Pissens et al., 2019). Bijkomend bieden vrijetijdsactiviteiten een context waar gezinnen in contact komen met diverse waarden en normen en de mogelijkheid hebben om Nederlands te ontwikkelen (Elchardus & Smits, 2012; Nols, 2018; Pissens et al., 2019). Het is daarom van belang om de diverse drempels in beeld te brengen om hierrond aanbevelingen te formuleren.

Binnen dit onderzoek worden de drempels bij gezinnen met een migratieachtergrond geschetst. De focus ligt hier op de drempel in mobiliteit. De centrale onderzoeksvraag luidt: Hoe worden mobiliteitsdrempels voor deelname aan vrijetijdsbesteding van kinderen (3-12 jaar) ervaren bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, buiten de Europese Unie, en wonend in de wijken Stuivenberg, Dam en Amandus- Atheneum?

Voor dit onderzoek werden diepte-interviews gehanteerd bij vijf ouders, zes kinderen en vier medewerkers van vrijetijdsverenigingen in Antwerpen die laagdrempelig trachtten te werken. Hier werd gevraagd achter hun ervaringen rond vrijetijdsbesteding in verenigingsverband en op welke drempels men al dan niet stoot.

Uit de resultaten komt naar voor dat de diverse drempels sterk met elkaar verweven zijn en dat ze vaak invloed uitoefenen op elkaar. Dit werd ook in de literatuur aangehaald (De Cremer et al., 2019; Sannen, 2003). Zo zijn verschillende socio-culturele drempels verbonden met veiligheidsgevoelens, onrust etc. die dan weer betrekking hebben op de psycho-emotionele drempel.

Met betrekking tot de mobiliteitsdrempel blijkt dat de verschillende betrokken respondenten hier diverse drempels ervaren. Voor de ene respondent is een bepaald aspect al meer een drempel dan voor de andere. Er is echter geen duidelijk beeld van de ervaringen bij de kinderen doordat de antwoorden hier vaak kort waren. Het is daarom ook moeilijk om bij de kinderen algemene conclusies te trekken.

Vanuit de ervaringen van de ouders werden de verschillende drempels in mobiliteit duidelijk. Voornamelijk langere afstanden met openbaar vervoer blijken een drempel te zijn. Activiteiten in de

buurt van de woonplaats en korte afstanden kunnen die drempel verlagen. Dit bevestigt dat gezinnen een zekere psychologische drempel ervaren omtrent afstand en tijd in verplaatsingen (De Cremer et al., 2019). Een bekende buurt geeft bovendien een veiligheidsgevoel. Een tekort aan veiligheid kan ook een drempel vormen wanneer activiteiten 's avonds plaatsvinden of wanneer de locatie en weg verkeersonveilig zijn. De leesbaarheid van de ruimte speelt hierbij een rol (Geldof & Driessens, 2009).

Verschillende ouders geven aan dat ze soms moeilijkheden hebben met het zoeken van de weg, maar dat dit door begeleidingen vanuit het aanbod en gebruik van apps makkelijker loopt. Dit weerlegt dat men niet de vaardigheid heeft om vervoersmiddelen te gebruiken en/of de weg te vinden (Canters et al., 2015). Bijkomend is dit verbonden met de informatiedrempel (Sannen, 2003). Men geeft echter aan dat er geen moeilijkheden zijn in het interpreteren van apps en/of wegaanwijzingen. Bovendien kunnen verplaatsingen samen met andere gezinnen helpen om de weg te vinden.

Vervolgens blijken planning en regelmaat van activiteiten van belang om op de activiteiten te geraken, omdat dit rust biedt in het hoofd van de ouders. Dit kan betrekking hebben op een verminderde mentale ruimte voor vrijetijdsbesteding die men kan ervaren door het leven in armoede (De Cremer et al., 2019). Wanneer er regelmaat is in de activiteiten en deze kan plannen, is het voor de ouders makkelijker om dit te onthouden en geraakt men bijna altijd op activiteiten.

Over het algemeen zijn er verschillende aspecten die meespelen in de mobiliteitsdrempel. De betrokken ouders en kinderen geven aan dat ze op die verschillende aspecten stootten maar dat deze te overwinnen zijn doordat men beroep kan doen op andere ouders, begeleidingen vanuit het aanbod, en men overweg kan met het openbaar vervoersnetwerk en diverse apps. Andere drempels, en dan voornamelijk de sociale en financiële drempel, spelen een grotere rol. Zo blijkt een socio-culturele mix voor sommige ouders een must om deel te nemen aan activiteiten, omdat men zich hier anders niet thuis en/of veilig voelt. De differentiële positie tussen de betrokken gezinnen en deelnemers uit autochtone gezinnen kan zo een drempel vormen, en dit bevestigt wat de literatuur hierover vermeldde (De Cremer et al., 2019; Nols, 2018; Schrooten et al., 2019). Ouders ondervinden voornamelijk een drempel op financieel niveau, daar waar er eerst wordt gekeken naar de kostprijs van activiteiten voordat men rekening houdt met de andere drempels. Hierin is een verband te zien met het onderzoek van (Coussée, 2006) waarbij 1 op de 4 betrokken Genks jongeren aangaf dat het financiële aspect van vrijetijdsbesteding één van de redenen was voor niet participatie.

Via dit onderzoek wordt duidelijk dat de financiële en sociale drempel meer voorop staan bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond. Toch ondervindt men ook drempels op niveau van mobiliteit, maar de meeste zijn hier te overwinnen door hulpmiddelen vanuit diverse hoeken. Het is echter van belang om aan te duiden dat de drempels met elkaar verweven zijn en invloed uitoefenen op elkaar.

1.1. Beperkingen van het onderzoek

Een eerste beperking van het onderzoek is dat de betrokken ouders allemaal Moslima's zijn. Bijkomend beheersen zij ook allemaal de Nederlandse taal. Dit was geen bewuste keuze maar is een gevolg van de rekrutering van de respondenten. Over gezinnen waarvan de ouders de Nederlandse taal niet machtig zijn of een ander geloof hebben kunnen geen uitspraken gedaan worden. Er zijn echter twee ouders waar er een taalbarrière aanwezig was. Voor hen was het moeilijker om de vragen te interpreteren en zichzelf uit te drukken. Hierdoor kunnen er beperkingen zijn vanuit de interpretatie van de

verschillende vragen en mijn interpretatie van de antwoorden. Vervolgens is het onduidelijk in hoeverre armoede aanwezig is bij de betrokken kinderen en ouders. Ze zijn gerekruteerd met vermoeden van deprivatie, maar het is onduidelijk in hoeverre er sprake is van armoede.

Doordat er op een specifieke doelgroep werd gefocust zijn de besproken resultaten enkel daarop toepasbaar. Andere groepen met een andere socio-culturele achtergrond of gezinnen die nog niet deelnamen aan vrijetijdsbesteding kunnen de diverse drempels anders ervaren. Bijkomend is het onderzoek locatiegebonden. Het onderzoek focust zich op Antwerps vrijetijdsaanbod en gezinnen wonend in de wijken Dam, Amandus-Atheneum en Stuivenberg. Sommige drempels kunnen het gevolg zijn van de stadscontext, waardoor drempels op andere locaties anders ervaren kunnen worden.

Vervolgens was er bij de ouders, verworven via de Pretloketten, een medewerker van Recht- Op aanwezig. Enerzijds kan dit positief zijn omdat de ouders zich meer op hun gemak konden voelen door de aanwezigheid van een vertrouwensfiguur. Anderzijds kan dit sociaal wenselijke antwoorden opleveren daar de respondenten deze organisator niet wensen te kwetsen. Bovendien kan mijn positie als onderzoeker een invloed hebben gehad door mijn achtergrond en eigen normen en waarden.

Bijkomend waren er verschillende beperkingen aanwezig door Covid-19. De interviews zijn afgenomen met social distancing in een omgeving of ruimte waar er van buitenaf storingen aanwezig waren. Hierdoor werden de interviews regelmatig onderbroken en zorgde dit ervoor dat de interviews niet in een afgesloten, private ruimte werden afgenomen. Door Covid-19 is er ook een verminderde participatie aan vrijetijdsactiviteiten bij de gezinnen, wat de resultaten beïnvloed kan hebben. Bovendien heeft Covid-19 een invloed op diverse drempels, zoals de mobiliteitsdrempel, daar waar openbaar vervoer momenteel vermeden wordt.

1.2. Suggesties voor verder onderzoek

Bij verder onderzoek kan het relevant zijn om de andere drempels meer diepgaand uit te werken. De verschillende drempels hangen namelijk sterk samen en zorgen er samen voor of men al dan niet participeert aan vrije tijd. Bijkomend kan het ook interessant zijn om een beeld te krijgen van de drempels, al dan niet in mobiliteit, bij gezinnen die nog niet hebben deelgenomen aan vrije. Zij kunnen de drempels namelijk op een andere manier ervaren dan de betrokken respondenten. Verschillende determinanten als woonplaats of een andere etnisch-culturele achtergrond kunnen ook een rol spelen bij de ervaringen van drempels. Een volgend onderzoek met een andere doelgroep, op andere locaties kan verschillende en/of gelijkaardige resultaten bekomen. Zo kan dit onderzoek vergeleken worden met ander onderzoek bij een andere doelgroep om ervaringen te vergelijken. Op die manier kan duidelijk worden welke determinanten een rol kunnen spelen bij de participatie en de drempels.

2. Aanbevelingen voor vrijetijdsorganisatie en het (lokaal) beleid

Er zijn verschillende aanbevelingen naar vrijetijdsorganisaties en beleid. Het verlagen van die drempels kan ervoor zorgen dat de toeleiding van gezinnen in armoede met een migratieachtergrond beter kan verlopen en dat vrijetijdsparticipatie vergroot wordt. Vrijetijdsparticipatie in verenigingsverband verhoogt namelijk het sociaal en emotioneel welzijn, vergroot het sociaal netwerk, vermindert psychosociale problemen etc. (De Cremer et al., 2019; Guiaux, 2011; Vettenburg et al., 2013). Bovendien kan vrije tijd, specifiek voor gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, ervoor zorgen dat men

verschillende normen en waarde leert kennen en leent de vrijetijdscontext de mogelijkheid om de Nederlandse taal te ontwikkelen (Elchardus & Smits, 2012; Nols, 2018; Pissens et al., 2019). De volgende aanbevelingen hebben betrekking op de drempel in mobiliteit maar er wordt ook kort stilgestaan bij de andere drempels die voornamelijk bij de ouders aanwezig waren. Deze aanbevelingen kregen vorm vanuit de interviews met de betrokken medewerkers en de boven vermeldde resultaten.

2.1. Vrijetijdsorganisaties

Het is belangrijk dat verschillende verenigingen zich eerst bewust zijn van drempels die aanwezig zijn bij gezinnen in armoede met een migratieachtergrond. Wanneer men zich wil inzetten op de participatie van specifieke doelgroepen of drempelverlagend wil werken, is het een stap in de goede richting om hieraan aandacht te besteden in de visie en missie van de organisatie. Sociale vrijetijdspraktijken zoals Kras of City Pirates nemen dit op. Toch is het ook van belang dat het reguliere vrijetijdsaanbod zich bewust wordt van de verschillende drempels.

2.1.1. Betrekken van ouders en inzetten op individuele noden en een sociale mix

Het is van belang dat ouders en de context van het kind betrokken worden in het ontwikkelen van het aanbod. Zoals eerder vermeld kan ouderbetrokkenheid bij gezinnen in armoede met migratieachtergrond beperkt zijn (De Cremer et al., 2019). Vaak is dit te wijten aan het feit dat er een kloof is tussen ouders en de club of vereniging. Het is ook noodzakelijk dat er wordt de culturele waarden van het kind en gezin. De verschillende verenigingen dienen hierin tegemoetkomen, in te spelen op de context van de kinderen en regelmatig in gesprek te gaan met de ouders. Vaak is er vanuit de kant van de ouders in kwetsbare gezinnen een angst aanwezig. Het is daarom van belang dat verenigingen hiertoe de eerste stap zetten. De context van de kinderen speelt vaak ook een grote rol in (non)participatie. Daardoor is het van belang om de context en noden van de kinderen te betrekken en te bekijken wat mogelijkheden zijn om daarin tegemoet te komen. Dit kan eventueel door samenwerkingen met (gespecialiseerde) hulpverleningsorganisaties. Bijkomend is het van belang dat gezinnen de activiteiten kunnen plannen en dat er regelmaat en structuur is in de activiteiten.

De betrokken ouders gaven aan dat het betrekken van andere gekende personen, drempelverlagend werkt, bijvoorbeeld bij verplaatsingen, in communicatie over activiteiten, bij bekendmaking van het aanbod, voor veiligheid op activiteiten, praktische regelingen etc. Verenigingen kunnen hierop inzetten door gezinnen in contact te brengen met elkaar of bij nieuwe leden te kijken of men iemand kent waarmee men samen naar het aanbod kan komen. Buddies of rolmodellen kunnen hieraan voldoen. De socio-culturele drempels die gezinnen in armoede met een migratieachtergrond ervaren kunnen zo verlaagd worden. Bijkomend is het van belang dat men in het aanbod inzet op een sociale mix om verschillende bevolkingsgroepen zich op hun gemak te laten voelen tijdens activiteiten.

2.1.2. Inzetten op verlagen van lidgeld en aanpakken verdoken kosten

Een andere drempel die bij de respondenten een grote rol speelt was het financiële aspect. Het is voor verenigingen van belang dat er rekening wordt gehouden met de materiële deprivatie bij kwetsbare gezinnen. Dit kan gedaan worden door verschillende kosten te verlagen. Het is van belang dat verenigingen inzetten op een lager lidgeld maar ook kijken naar verdoken kosten die aanwezig participatie kunnen belemmeren. Dit kan men bijvoorbeeld doen door drankjes te voorzien, sportuitrustingen goedkoper aan te bieden etc.

2.1.3. Inzetten op gezamenlijke verplaatsingen, een buurtgerichte werking, veiligheid en zichtbaarheid van de locatie

Het geraken op het aanbod blijkt minder een drempel te zijn. Toch kunnen verenigingen hierin tegemoetkomen moesten er gezinnen zijn die hierbij problemen ondervinden. Bijvoorbeeld wanneer gezinnen de weg niet vinden, kan men op een centraal en bekend punt afspreken, om zich dan samen naar de locatie van het aanbod te verplaatsen. Dit is voornamelijk van belang wanneer er externe activiteiten plaatsvinden. Een onbekende buurt of locatie kan bij gezinnen voor meer onrust. Bijkomend kan samen verplaatsen zorgen voor meer veiligheid. Veiligheid was namelijk een drempel die de gezinnen kan tegenhouden om zich te verplaatsen naar het aanbod. Men kan hierop inzetten door de (verkeers)onveiligheid te signaleren naar het (lokaal) beleid en samen met hen te bekijken of het mogelijk is om bijvoorbeeld een zebrapad aan te leggen bij de locatie.

Het is voornamelijk drempelverlagend wanneer het aanbod plaatsvindt in de buurt van de betrokken deelnemers en wanneer de afstand tot het thuisadres zo klein mogelijk is zodat de gezinnen en/of kinderen zich met de fiets of te voet kunnen verplaatsen. Het is daarom van belang dat men buurtgericht werkt en het aanbod aanpast aan de buurtbewoners. Wanneer er toch kinderen betrokken zijn uit een andere buurt, kan men kijken naar de mogelijkheden om zich onder begeleiding vanuit het aanbod samen te verplaatsen naar het aanbod op een andere locatie.

Soms ervaren de gezinnen drempels in de bereikbaarheid en zichtbaarheid van de locatie. Duidelijke communicatie via diverse kanalen en het beschikbaar zijn voor vragen vanuit de ouders is van belang. Bijkomend kan men de locatie meer zichtbaar maken door banners, stickers etc. te plaatsen. Wanneer een locatie niet bereikbaar is omwille van tekort aan openbaar vervoer of fietspaden kan men verzamelen op een plek om zich samen te verplaatsen naar het aanbod of in gesprek gaan met het lokale beleid om te bekijken wat mogelijkheden zijn om ruimtelijke aanpassingen uit te voeren.

2.2. Beleidsniveau

Het lokale beleid kan ook een belangrijke rol opnemen in de ondersteuning van vrijetijdsorganisaties. Het verlagen van drempels is niet eenvoudig of vanzelfsprekend en vraagt vaak veel energie en tijd. Voornamelijk het aanbod dat met vrijwilligers werkt, ervaart hiermee regelmatig problemen. Men dient regelmatig terug te vallen op de hulp en bereidheid van de ouders en beschikt over minder middelen dan bijvoorbeeld sociale vrijetijdsverenigingen die overheidsmiddelen ontvangen. Met extra subsidies kunnen verenigingen bijvoorbeeld iemand in dienst nemen die focust op het betrekken van kwetsbaardere gezinnen. Bijkomend zijn er middelen nodig om drempels te verlagen in bijvoorbeeld vervoer. Met meer middelen kan bijvoorbeeld een busje aangeschaft worden waarmee de ploeg naar wedstrijden vervoerd kan worden, zodat kwetsbare kinderen aan uitwedstrijden kunnen participeren.

Bovendien is het van belang dat men in gesprek gaat met lokale verenigingen, luistert naar de noden en samen kijkt naar diverse oplossingen. Door in dialoog te gaan kan er gekeken worden naar verschillende mogelijkheden om de drempels te kunnen verlagen op structureel en/of ruimtelijk niveau. Dergelijke praktijken en samenwerkingen tussen het lokale beleid en vrijetijdsverenigingen blijven in de toekomst nodig om vrijetijdsparticipatie voor kwetsbare groepen te vergroten en drempels te verlagen.

Deel 6: Conclusie

Kinderen in armoede met een migratieachtergrond kennen een verminderd lidmaatschap in vrijetijdsverenigingen (Benichou et al., 2011; Elchardus & Smits, 2012; Huyge et al., 2009; Nols, 2018; Pissens et al., 2019; Vettenburg et al., 2013). Vrijetijdsparticipatie heeft echter voordelen op de ontwikkeling van sociaal kapitaal, integratie, psycho-emotioneel welzijn etc. Voornamelijk gezinnen in armoede met een migratieachtergrond kunnen hier baat bij hebben daar waar ze regelmatig te kampen hebben met psycho-emotionele problemen en een verminderd sociaal netwerk (Fitzgerald et al., 2021; Gevaert, 2018; Guiaux, 2011; Huyge et al., 2009; Nols, 2018; Wilson et al., 2009). De verminderde participatie is te wijten aan drempels die men ervaart op financieel, informatie, socio-cultureel, psycho-emotioneel en mobiliteitsniveau. Dit onderzoek peilt naar de ervaringen van gezinnen in armoede met een migratieachtergrond, wonend in de wijken Dam, Stuivenberg en Amandus-Atheneum, omtrent de mobiliteitsdrempel. De andere drempels worden hierbij ook kort bij betrokken.

Uit de resultaten blijkt dat verschillende aspecten betrekking hebben tot de mobiliteitsdrempel. Sommige aspecten vormen eerder een probleem dan anderen om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten. Door zowel de betrokken ouders als kinderen werd aangegeven dat de drempel lager is wanneer het aanbod in de buurt plaatsvindt. De buurt zorgt voor een veiligheidsgevoel, men kent er de weg meestal, de afstand tot het aanbod is korter en men kan met de fiets of te voet gaan. De kortere afstand zorgt voor een tijdsbesparing en krijgt men praktisch gemakkelijker geregeld. Verre afstanden vormen voornamelijk een drempel voor gezinnen die niet over een auto beschikken en beroep dienen te doen op hulp van anderen of openbaar vervoer. Het zoeken en vinden van de weg kan ook een drempel vormen wanneer de locatie of weg onbekend is, maar loopt gemakkelijker doordat verschillende respondenten gebruik kunnen maken van apps en hulp van medewerkers van het aanbod. Bijkomend verplaatst men zich vaak met anderen wat het zoeken van de weg vergemakkelijkt. Wanneer men de weg heeft gevonden ondervinden sommige ouders drempels doordat de locatie niet altijd even zichtbaar is. Moesten de verschillende medewerkers van het aanbod niet ter beschikking staan zou dit gezinnen verhinderen om te participeren aan het aanbod. Bijkomend kan een onveilige weg of locatie de gezinnen tegenhouden om te deelnemen aan diverse activiteiten. Bovendien worden activiteiten 's avonds, in een onbekende buurt, vermeden. Het is ook van belang dat ouders de activiteiten kunnen plannen en dat er regelmaat is in de activiteiten.

De betrokken gezinnen ervaren drempels in mobiliteit maar deze zijn grotendeels te overwinnen door hulp vanuit het aanbod, andere betrokkenen en een buurtgerichte werking van het aanbod. Andere drempels, met name de socio-culturele en financiële drempel, staan meer op de voorgrond. Zo vinden de betrokken ouders het belangrijk dat er in het aanbod een sociaal-culturele mix is en men andere betrokkenen kent. Verschillende ouders geven aan dat men niet zou deelnemen aan activiteiten met alleen middenklassers omdat men zich dan niet thuis voelt. Bijkomend is het kennen van anderen belangrijk voor de toeleiding naar het aanbod, informatie omtrent activiteiten en zich veiliger voelen tijdens de activiteiten. Men geeft ook aan dat het financiële aspect vaak het eerste is waarnaar wordt gekeken wanneer men deelneemt aan activiteiten. Bij de psycho-emotionele drempel kwam naar voor dat men schrik heeft voor onbekende activiteiten en er in het begin sprake is van statusverlegenheid. Bijkomend is de informatiedrempel minder groot doordat er via diverse kanalen gecommuniceerd wordt over activiteiten en men deelnemers kent via die informatie doorspelen.

Hoewel de drempel in mobiliteit door de meeste respondenten te overwinnen is, bezorgt dit hen toch extra onrust. Daardoor is het belangrijk dat men zich inzet om de drempels in mobiliteit te verlagen door buurtgericht te werken, verplaatsingen samen te doen, de locatie zichtbaar te maken etc. Bijkomend dient men in te zetten op verkeersveiligheid door bijvoorbeeld te kijken naar ruimtelijke hernieuwingen om de veiligheid van de locatie te vergroten. Bovendien is het van belang dat de locatie bereikbaar is voor de gezinnen en dat er bijvoorbeeld een uitgebreid openbaar vervoersnetwerk is en/of fietsveilige fietspaden. Dit zijn veranderingen die nodig zijn op structureel niveau, waardoor het betrekken van (lokaal) beleid nodig is. Doordat de socio-culturele en financiële drempel voorop staan is het van belang dat men daarop inzet door verdoken kosten in rekening te houden en lidgelden laag te houden. Bijkomend dient men in te zetten op een sociale mix van in het aanbod.

Het verlagen van drempels is vaak een langdurig proces en vraagt veel tijd en energie. (Lokaal) beleid kan hen hierin tegemoetkomen door middelen te vrijwaren om bijvoorbeeld iemand in dienst te stellen die het sociale luik op zich neemt en actief aan die drempelverlaging kan werken. Bovendien kunnen middelen ervoor zorgen dat bijvoorbeeld lidgeld verlaagd kan worden, men een busje kan aanschaffen voor vervoer etc. Het is van belang dat er een actieve samenwerking is tussen beleid en de verenigingen om ook op structureel niveau die drempels aan te pakken in de toekomst.

Bibliografie

- Agirdag, O., & Korkmazer, B. (2015). Hoofdstuk 7. Etnische ongelijkheid in het onderwijs In D. Dierckx, J. Coene, P. Raeymaeckers, & M. Van Der Burg (Eds.), *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2015* (pp. 231-249).
- Allen, J., & Farber, S. (2019). Sizing up transport poverty: A national scale accounting of low-income households suffering from inaccessibility in Canada, and what to do about it. *Transport Policy*, 74, 214-223. doi:10.1016/j.tranpol.2018.11.018
- Belgisch Netwerk Armoedebestrijding. (2018). Poverty Watch Rapport 2018. Retrieved from <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2018/10/EAPN-PW2018-Belgium-NL-FINAL.pdf>
- Benichou, H., Bekaert, H., Boeckx, M., Cools, S., Eeraerts, G., Plasmans, P., . . . Vonck, E. (2011). *Sport en Interculturaliteit. Naar een sociaal sportbeleid in een interculturele samenleving*. Dēmos-EPO, Brussel.
- Canal-Domínguez, J. F., Muñiz, M., & Suárez-Pandiello, J. (2016). The practice of sport and its influence on social values and behaviour education. *Leisure Studies*, 36(5), 721-733. doi:10.1080/02614367.2016.1261180
- Canters, R., Van den Broeck, E., Vleugels, I., & van Os, E. (2015). *Dossier vervoersarmoede vandaag: De rol van mobiliteit in de sociale uitsluiting van mensen in armoede in Vlaanderen*. Mobiel 21 vzw, Leuven.
- Chakkar, S., & De Cuyper, P. (2019). De gepercipieerde waarde van diploma-erkenning op de arbeidsmarkt. Een analyse vanuit een werkgevers- en aanvragersperspectief. *Over.Werk - Tijdschrift van Steunpunt Werk*(2), 91 - 97.
- Coene, J., Ghys, G., Hubeau, B., Marchal, S., Remmen, R., Vandenhole, W., & Van Haarlem, A. (2020). *Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2020*. Leuven: Acco.
- Corluy, V., & Verbist, G. (2010). *Inkomen en diversiteit: onderzoek naar de inkomenspositie van migranten in België*. Retrieved from Antwerpen:
- Coussée, F. (2006). *De pedagogiek van het jeugdwerk*. Gent: Academia Press.
- Coussée, F. (2009). De toegankelijkheidsobsessie in het jeugdwerkbeleid: versterking van een asociaal opvoedingsdiscours? . In M. Bultynck (Ed.), *360° Participatie* (pp. 129-142). Brussel: Dēmos-EPO.
- Dawson, D. (1988). Leisure and the definition of poverty. In S. Page & J. Connell (Eds.), *Leisure studies: critical concepts in the social sciences* (Vol. 1, pp. 228-263). Abingdon, Oxon: Routledge.
- De Clerck, H., Piqueray, E., Bruyne, D., Philips, I., & Truys, I. (2014). *Geïntegreerd eindrapport: 16 tot 18-jarige nieuwkomers uit derdelanden*. Retrieved from <https://www.esf-vlaanderen.be/nl/onderzoeksrapport-16-tot-18-jarige-nieuwkomers-uit-derdelanden>

- De Cremer, J., Hoogmartens, M., Verspecht, F., Vervaeet, J., Visser, L., & Willens, J. (2019). *Welke drempels ervaren kansarme gezinnen om hun kinderen te laten participeren aan vrijetijdsactiviteiten?*. Thomas More Hogeschool, Antwerpen.
- De Cuyper, P. (2019). Migrant mentoring to work: defining an oldbut-innovative instrument. *International Journal of Evidence Based Coaching and Mentoring*, 17(2), 108-121. doi:10.24384/cy2r-jd97
- De Visscher, K. (2019, 27 juni). Hoe dicht je kloof tussen mensen in armoede en vrijetijdsaanbod? Retrieved from <https://sociaal.net/achtergrond/hoe-dicht-je-kloof-tussen-mensen-in-armoede-en-vrijetijdsaanbod/>
- Demeyer, B., & Vandezande, V. (2016). *Etnische diversiteit in zorg en welzijn. Een kwalitatieve beleidsanalyse voor het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*. Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, Brussel.
- Elchardus, M., & Smits, W. (2012). *Participatieprofielen van etnisch-culturele minderheden in Brussel. Een analyse op basis van gegevens over de leerlingen van het Nederlandstalige secundair onderwijs in Brussel*. Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Fitzgerald, H., Lester, B., & Zuckerman, B. (2021). *Children of poverty: research, health and policy issues*. New York: Routledge
- Flamm, M., & Kaufmann, V. (2006). Operationalising the Concept of Motility: A Qualitative Study. *Mobilities*, 1(2), 167-189. doi:10.1080/17450100600726563
- Geldof, D., & Driessens, K. (2009). Cultuur in laagjes. Waarom we de échte participatiedrempels onvoldoende kennen. In M. Bultynck (Ed.), *360° Participatie* (pp. 188-200). Brussel: Dēmos-EPO.
- Gevaert, L. (2018). *Samenwerken met kansarme gezinnen rond psychosociale problemen, een kwalitatief onderzoek bij de CLB medewerkers in Ronse*. (Master na Master Jeugdgezondheidszorg). Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Guiaux, M. (2011). *Voorbestemd tot achterstand? Armoede en sociale uitsluiting in de kindertijd en 25 jaar later*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hoff, S. (2017). *Armoede onder kinderen – een probleemschets*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.
- Huyge, E., Dehertogh, B., Mortelmans, D., Van Assche, V., & Maelstaf, H. (2009). *Vrije tijd door Antwerpse tienerogen. Een onderzoek naar de spanning tussen commercie, leefwereld en jeugdbeleid in Antwerpen*. Artesis Hogeschool / CELLO, Universiteit Antwerpen / Plantijn Hogeschool, Antwerpen.
- Jacobs, D., & Driessens, K. (z.d.). Cultuur & ontspanning. Cultuur, sport en vakantie is niets voor hen, ze kunnen hun geld beter besteden aan wat echt nodig is. Retrieved from

- <https://aandeonderkant.be/cultuur-sport-en-vakantie-is-niets-voor-hen-ze-kunnen-hun-geld-beter-besteden-aan-wat-echt-nodig-is/>
- Jókövi, E. M. (2000). *Vrijtijdsbesteding van allochtonen en autochtonen in de openbare ruimte Een onderzoek naar de relatie met sociaal-economische en etnisch-culturele kenmerken*. Alterra Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen.
- Keymeulen, A., & Van Hoeck, K. (2014). *Onderzoek naar de (na)zorg die CLB kunnen verlenen naar aanleiding van de medische consulten*. Vlaamse Wetenschappelijke Vereniging Voor Jeugdgezondheidszorg, Brussel.
- Leye, M. (2009). X aantal gratis tickets voor de armen? In M. Bultynck (Ed.), *360° participatie* (pp. 229-245). Brussel: Dēmos-EPO.
- Martens, K. (2004). Bicycle lessons, activity participation and empowerment. *Case Studies on Transport Policy*, 2, 89-95.
- Michiels, J. (2019). *Drempels slechten, bruggen bouwen. Marokkaanse mama's over een lidmaatschap van hun kinderen bij Aalsterse Chirogroepen*. Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Nols, Z. (2018). *Social Change through Sport for Development Initiatives. A Critical Pedagogical Perspective*. Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Noppe, J., Vanweddigen, M., & Weekers, K. (2021). *Maatschappelijke positie en participatie van mannen en vrouwen*. Statistiek Vlaanderen, Brussel.
- Peeters, E. (2005). *Onderzoek naar de participatie aan het verenigingsleven van Turkse nieuwkomervrouwen die migreren in het kader van gezinshereniging* (Culturele Agogiek). Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Pissens, L., Siongers, J., Lievens, J., Brandt, L., & Derluyn, I. (2019). *Vrije tijd van jongeren in migratie*. Retrieved from Gent: https://torvub.be/torwebdat/publications/t2003_26.pdf
- Raeymaeckers, P., Noël, C., Boost, D., Vermeiren, C., Coene, J., & Van Dam, S. (2017). *Armoede en sociale uitsluiting: jaarboek 2017*. Leuven: Acco.
- Ridge, T., & Millar, J. (2000). Excluding Children: Autonomy, Friendship and the Experience of the Care System. *Social Policy & Administration*, 34(2), 160-175.
- Sanders, E. (2014). *Stigma van armoede: een kwalitatieve studie over leven met het stigma van armoede*. (Master Sociologie). Universiteit Antwerpen, Antwerpen.
- Sannen, L. (2003). *Drempels naar welzijnsvoorzieningen: de cliënt aan het woord. Literatuurstudie en diepteinterviews bij kansarmen en etnisch-culturele minderheden*. Katholieke Universiteit Leuven, Leuven.
- Schrooten, M., Thys, R., & Debruyne, P. (2019). *Sociaal schaduwwerk. Over informele spelers in het welzijnslandschap*. Brussel: Politeia.
- Sportpret vzw. (2019). Missie van Sportpret vzw. Retrieved from <https://vzw.sportpret.be/doel/missie/>

- Stad Antwerpen. (2020a). Rapport Diversiteit: Wijk Amandus -Atheneum, Dam, Stuivenberg. Retrieved from <https://stadincijfers.antwerpen.be/Databank>
- Stad Antwerpen. (2020b). Stad in cijfers databank: Rapport armoede wijk Amandus- Antheneum, Dam en Stuivenberg. Retrieved from <https://stadincijfers.antwerpen.be/Databank>
- Stad Antwerpen. (2020c). Stad in cijfers databank: Rapport demografie wijk Amandus- Antheneum, Dam en Stuivenberg. Retrieved from <https://stadincijfers.antwerpen.be/Databank>
- Stad Antwerpen. (z.d.). *Stedelijk Armoedebeleid 2014-2016*. Retrieved from Antwerpen: <https://www.antwerpen.be/socialecentra>
- Statistiek Vlaanderen. (2019a). Cultuurparticipatie. Retrieved from <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/cultuurparticipatie>
- Statistiek Vlaanderen. (2019b). Sporparticipatie. Retrieved from <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/sportparticipatie>
- Statistiek Vlaanderen. (2020). Bevolking onder de armoededrempel. Retrieved from <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/bevolking-onder-de-armoededrempel#:~:text=en%20EU%2Dgemiddelde,10%25%20van%20bevolking%20loopt%20risico%20op%20armoede,overeen%20met%20ongeveer%20640.000%20personen>
- Steenssens, K., Aguilar, L. M., Demeyer, B., & Fontaine, P. (2008). *Kinderen in armoede. Status Quaestionis van het wetenschappelijk onderzoek voor België*. POD Maatschappelijke Integratie, Brussel.
- van Dooren, S. (2016). *De sociale impact van fietseducatie bij volwassenen*. (Master Sociaal Werk). Universiteit Antwerpen, Antwerpen.
- Van Wolputte, J. (2019). *Onderzoek naar verklarende factoren voor de lagere participatie van "+12" jongeren uit etnisch-culturele minderheden bij de Chiro*. Vrije Universiteit Brussel, Brussel.
- Vettenburg, N., Mark, E., Put, J., & Pleysier, J. (2013). *Jong in Antwerpen en Gent: bevindingen uit de JOP-monitor Antwerpen-Gent*. Leuven: Acco.
- Wilson, D. M., Gottfredson, D. C., Cross, A. B., Rorie, M., & Connell, N. (2009). Youth Development in After-School Leisure Activities. *The Journal of Early Adolescence*, 30(5), 668-690. doi:10.1177/0272431609341048

Bijlagen

Bijlage 1: interviewleidraad ouders

1. Hoe verplaats je je bij dagdagelijkse activiteiten? (winkel, werk etc.)
 - Is hierin een verschil als je dit alleen doet of met je kinderen?
2. Hoe ga je naar de vrije tijd voor de kinderen?
 - Tram, bus, te voet...?
 - Kan je de bus nemen? (busnummer, welke halte, overstappen etc.?)
 - Kan je fietsen (vaardigheid)?
 - Welk vervoersmiddel zou je nog willen gebruiken dat je nu niet gebruikt/hebt/niet kan?
 - Waarom heb je dat vervoersmiddel nu niet? Waarom gebruik je dat vervoersmiddel nu niet?
 - Gaan de kinderen alleen naar de vrije tijd? waarom wel/niet?
 - Met andere kinderen, ouders...?
 - Wat loopt niet goed bij de verplaatsing/ wat is hierin moeilijker? Waarom?
 - Wat zou je kunnen helpen om beter naar de vrije tijd te komen?
3. Hoe zoek je hoe je bij de vrijetijdsactiviteit moet geraken?
 - Is het voor u duidelijk waar de activiteit is?
 - Kan je de locatie makkelijk vinden?
 - Plan je vooraf de weg? Hoe?
 - Google maps?
 - Hulp van anderen?
 - Wat is er moeilijk in het vinden van de weg naar de activiteit?
 - Hoe zou dit voor u beter kunnen verlopen?
4. Hoe lang wil je onderweg zijn naar de activiteit?
 - Wat is voor u haalbaar?
 - Wil/kan je die tijd investeren?
 - Welke afstand is voor u haalbaar?
5. Blijf je binnen de wijk? waarom wel/niet
6. Welke plaatsen/gebouwen zijn voor u makkelijk te bereiken?
 - Welke plaatsen bezoek je regelmatig voor vrije tijd? Waarom juist die plaatsen?
7. Wat zijn plaatsen waar je liever niet naartoe gaat voor vrijetijdsactiviteiten? Wat is hiervoor de reden?

- Ga je over de ring? Blijf je binnen de Singel? Bepaalde wegen die worden vermeden?
 - Welke delen van de stad vermijd je liever? Wat is hiervoor de reden? (eventueel aantal opnoemen)
 - Veiligheid?
 - Afstand?
 - Buurt?
 - Gevoel in buurt?
8. Wat is een reden om je wat verder te verplaatsen voor vrijetijdsactiviteiten?
9. Wat zijn andere redenen dat je verplaatsingen niet zou doen?
- Veiligheid?
 - Welke plaatsen en wegen zijn voor u veilig?
 - Wanneer is een plek/afleggen van een afstand voor u veilig?
10. Ervaar je andere moeilijkheden om deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten? Welke zijn deze?
- Financieel
 - Kostprijs activiteiten
 - Sociaal
 - Iemand kennen?
 - Bepaalde sociale achtergrond bij deelnemers?
 - Planning/ tijd /onverwachte momenten?
 - Emotioneel?

Bijlage 2: interviewleidraad kinderen

1. Hoe ben je hier beginnen sporten? via vriendjes, ouders,..? Wilde je zelf sporten?
2. Hoe kom je naar hier?
 - te voet, auto, fiets, bus, tram?
 - Alleen, met vriendjes, met ouders?
 - Als je alleen komt vind je dan zelf de weg? Hoe ken je de weg wel/ niet?
 - Als je niet alleen komt, gaat dat goed? waarom wel/niet
 - Als je niet met de ouders zou komen zou je de weg dan vinden of niet? waarom wel/niet?
3. Moet je van verder komen of kom je uit de buurt?
4. Hoelang ben je onderweg?
5. Vind je de weg naar hier veilig? Drukke, wegen, tram/bus etc.?
6. Is het soms moeilijk om hier te geraken? Waarom wel/niet?
 - Is het onderweg moeilijk? Waarom? (veilig, vinden weg, vinden locatie, ...?)
 - Kan je thuis altijd vertrekken? Is het soms moeilijk om thuis te kunnen vertrekken? (iets dat je daar tegenhoudt?)
7. Weet je op welke plaatsen je vaak komt voor vrije tijd (voetballen, spelen vriendjes..)? Welke zijn deze?
 - Zijn die dicht bij je huis?
 - Ga je soms ook verder weg? waarom wel/niet?
 - Welke plaatsen zijn dit
 - Zijn er plaatsen waar je niet mag komen van de ouders?
 - Waarom mag dit niet?

Bijlage 3: interviewleidraad medewerkers

1. Kan je eerst het aanbod dat jullie aanbieden wat uitleggen?
2. Hoe komen kinderen en jongeren bij jullie aanbod terecht? Via andere organisaties, via informatiemomenten, etc.?
3. Waarom is het betrekken van kwetsbare jongeren in dergelijk aanbod volgens u belangrijk?
4. Hoe komen de jongeren naar de activiteit?
 - Manier van vervoer (fiets, openbaar vervoer, te voet)
 - Gemiddelde afstand?
 - Alleen, in groep, met ouders?
 - Zoeken van de weg? Informatie hierrond of zelf uit te zoeken?
 - Wat loopt hier (niet) goed?
5. Ziet u dat kinderen en jongeren met een kwetsbare achtergrond (specifiek armoede en andere origine) moeilijkheden hebben om op uw activiteiten te geraken? in welke zin wel/ niet?
 - Hoe is dit waarneembaar? Wat speelt hier volgens u mee? (specifiek voor die doelgroep)
 - Welke invloed heeft dit op de activiteit?
 - Hoe wordt dit volgens u ervaren door die jongeren?
 - Welk effect heeft die beperkingen in mobiliteit volgens u op de jongeren en de deelname aan activiteiten?
6. Wat maakt dat het afleggen van de afstand naar activiteiten al dan niet moeilijk is volgens u?
 - Welke mechanismen spelen hier al dan niet mee?
 - Hoe ziet u dit bij de kinderen en jongeren die deelnemen aan de activiteiten?
7. Hoe wordt er in uw aanbod aandacht geschonken aan of rekening gehouden met de verplaatsingsmogelijkheden van kinderen en jongeren?
 - Is de activiteit op een vaste dag op een vast uur?
 - Mag men aansluiten als men 'te laat'/later is?
 - Locatie van activiteit makkelijk bereikbaar, waarom wel/niet?
 - Locatie zichtbaar?
8. Is de activiteit altijd op dezelfde plaats?
 - Zo niet hoe wordt dit gecommuniceerd?
 - Hoe wordt hierbij al dan niet rekening gehouden met de verplaatsingsmogelijkheden van de jongeren?
 - Bijvoorbeeld als er wedstrijden op verplaatsing zijn of activiteiten die verder weg zijn wordt dit door jullie opgevangen? Is hier rond iets geregeld?

9. Waar ligt volgens u uw rol of de rol van de vereniging om kinderen en jongeren in kwetsbare posities de betrekken bij vrijetijdsaanbod?
10. Hoe zetten jullie daar op in? Hebben jullie methodes/manieren ontwikkelt om die vervoersarmoede op te vangen? Welke?
 - Hoe werken jullie hier aan mobiliteit en eventuele drempels? bijvoorbeeld begeleidingen naar activiteit, informatie openbaar vervoer...?
 - wat zijn successen? Waarom zijn dit successen?
 - wat zijn moeilijkheden/ zaken die zijn uitgeprobeerd maar waarvan de praktische uitvoering moeilijker is? Waarom loopt dit moeilijk?
11. Welke praktijken kunnen eventueel volgens u een meerwaarde bieden om drempels in mobiliteit op te vangen? Eventueel andere die nu nog niet worden toegepast maar die wel een bijdrage zouden kunnen leveren in de toekomst
 - Samenwerkingen met andere organisaties of verenigingen?
 - Middelen?
12. Welke andere actoren, buiten uw vereniging, kunnen volgens u hierin een grote rol spelen?
 - Stad Antwerpen?
 - De lijn?
 - Specifieke organisaties/ verenigingen?
13. Wat zijn huidige tekorten die uw vereniging heeft om vervoersarmoede te kunnen opvangen? Wat is er nog nodig om de vervoersarmoede en de drempels hier tegen te gaan?
14. Welke aanbeveling heeft u voor andere verenigingen die mobiliteitsarmoede minder opvangen of waarvan men moeilijkheden heeft om de drempel in mobiliteit tegen te werken?
15. Zijn hier rond aanbevelingen naar andere actoren dan vrijetijdsverenigingen? Welke?
16. Wordt er in de vereniging gewerkt rond andere drempels (informatie, financieel, psychologisch, sociaal)? waarom wel/ niet?
 - Zijn dit drempels waarvan de jongeren mee geconfronteerd worden? In welke zin?
 - Hoe werken jullie rond deze drempels?
 - Wat werkt / werkt niet? (successen en moeilijkheden)
 - Wordt er rond een drempel meer gewerkt? zo ja, welke en waarom? Zo nee, waarom?
17. Zijn er rond de andere drempels aanbevelingen?

Bijlage 4: gebruik van verschillende vervoersmiddelen- en opties naar vrijetijdslocaties

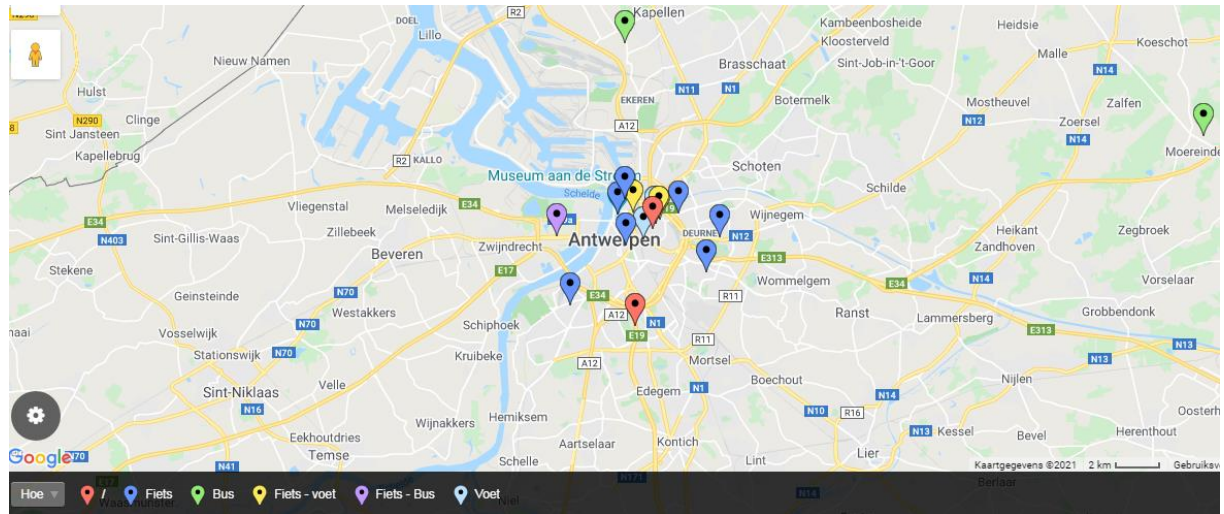


Figure 1 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 1 Anna



Figure 2 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 2 Myrthe

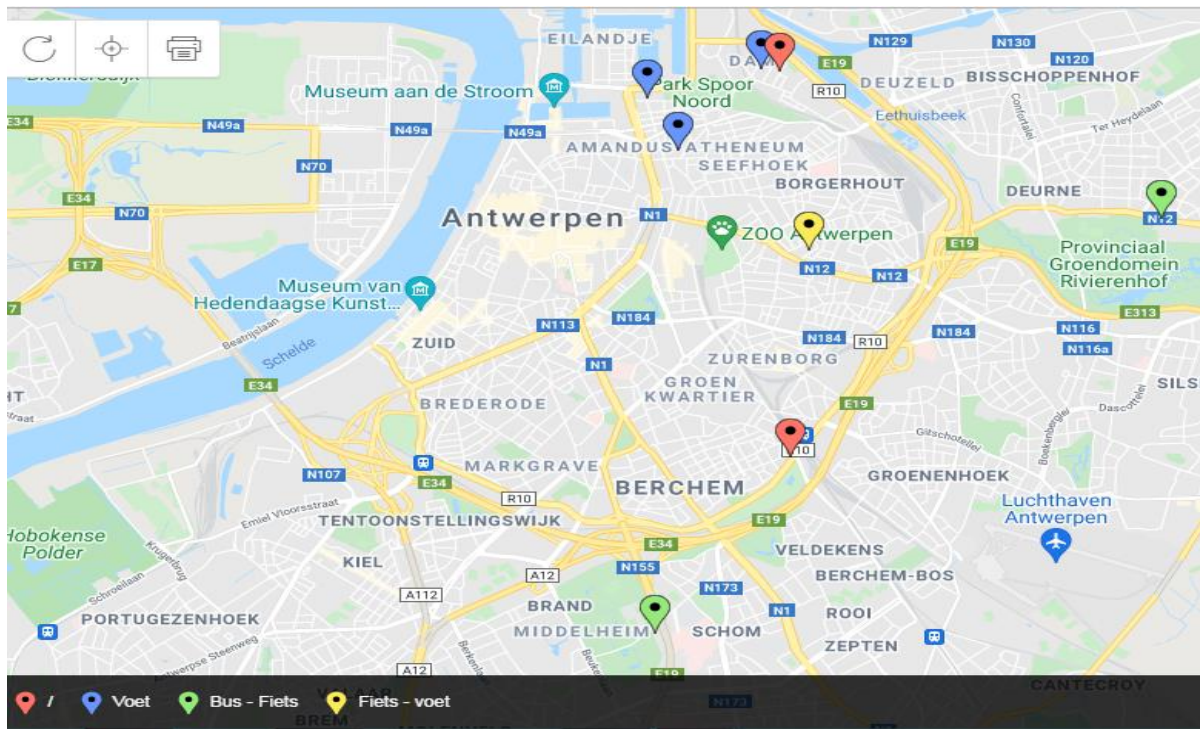


Figure 3 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 3 Asma

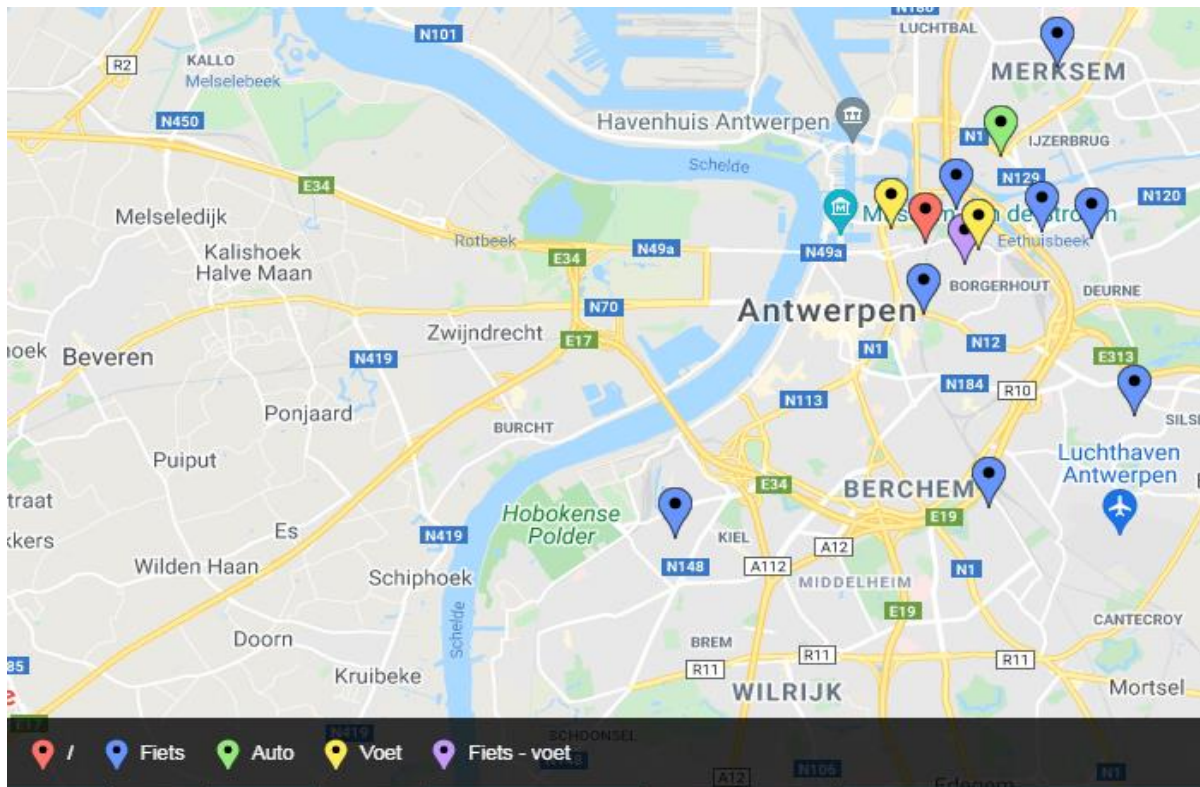


Figure 4 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 4 Farah

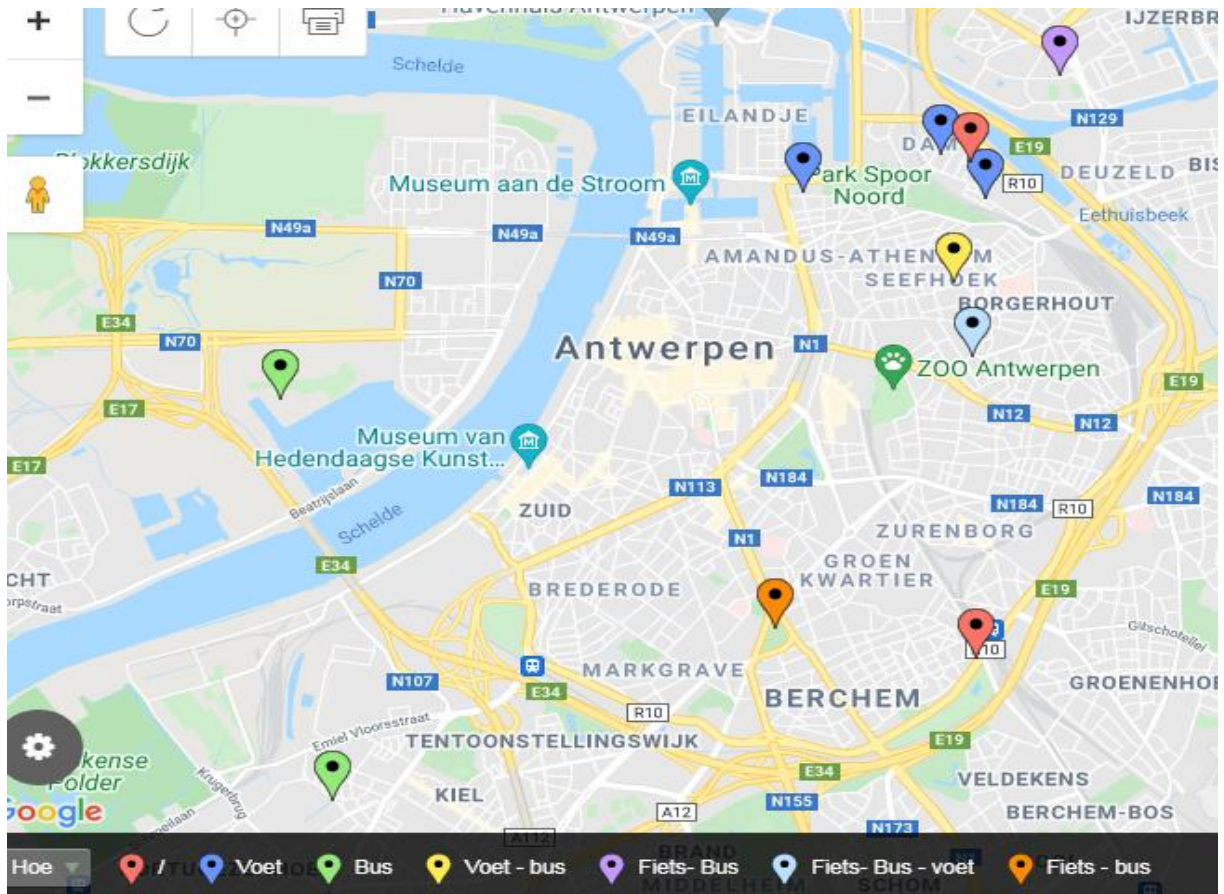


Figure 5 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - ouder 5 Fatma

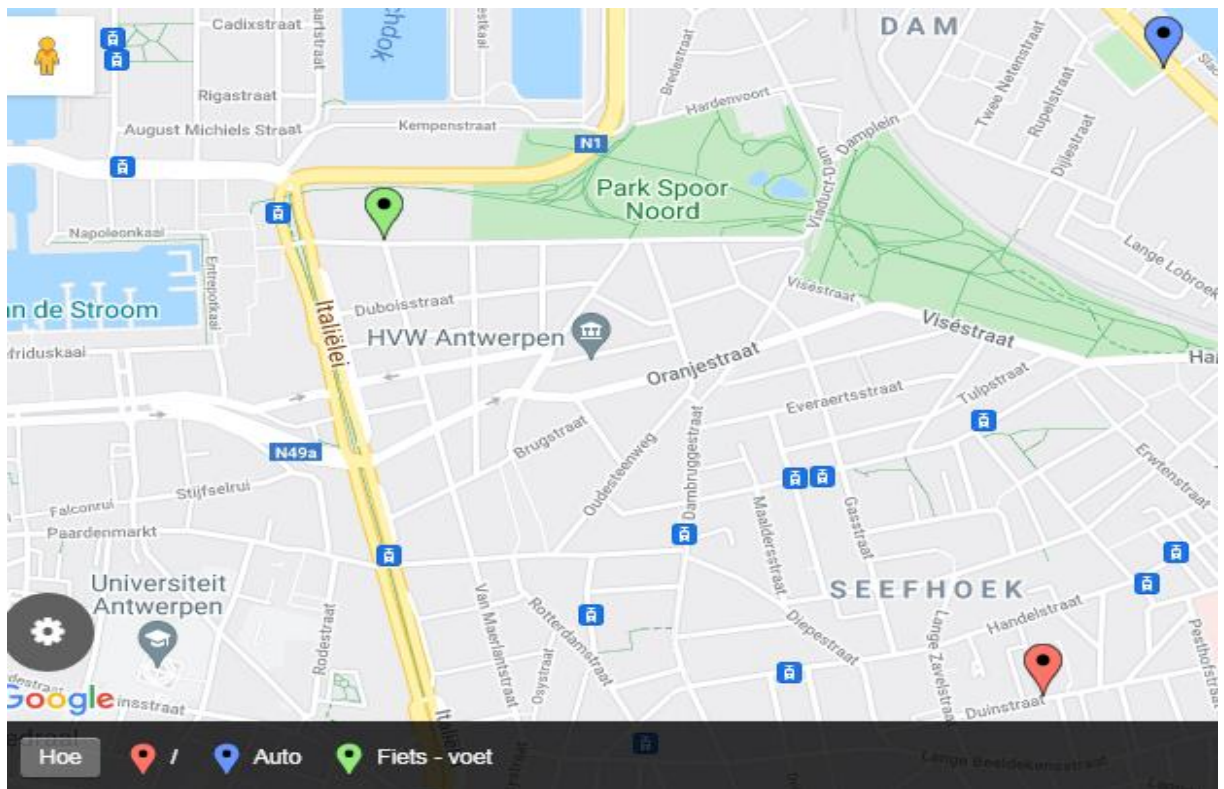


Figure 6 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 1 & 2 Abdil en Abad

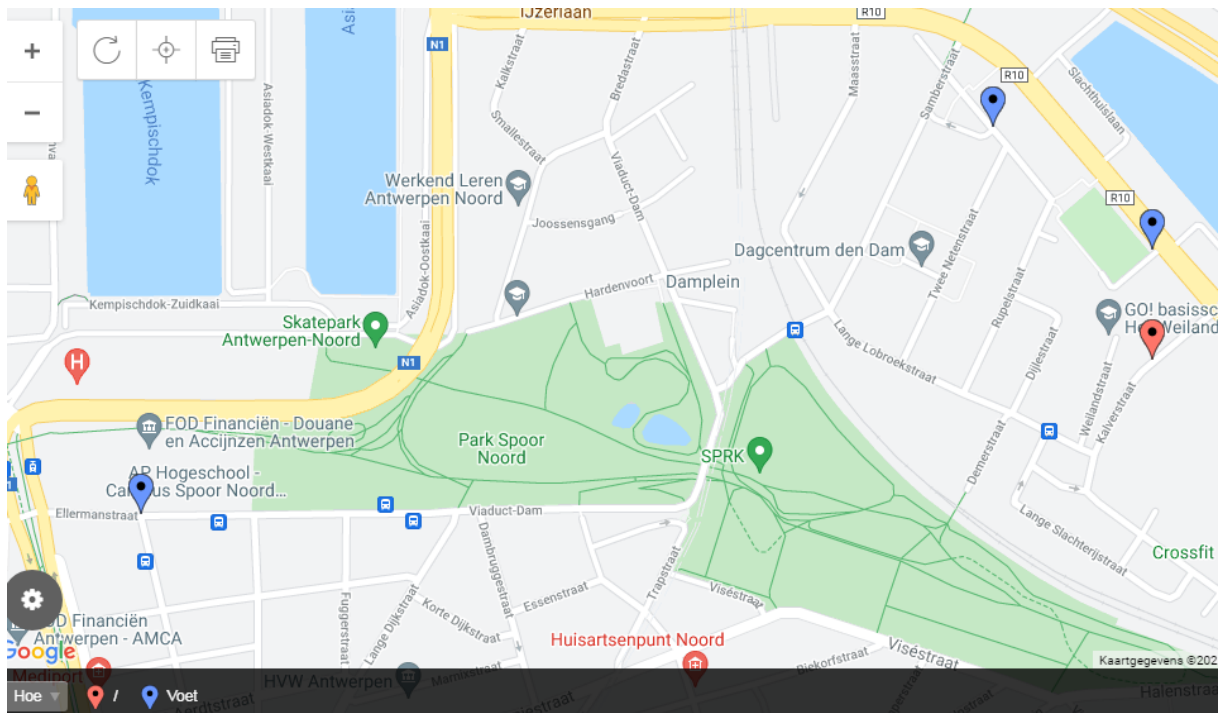


Figure 7 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 3 Bilal



Figure 8 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 4 & 5 Adam en Hasan

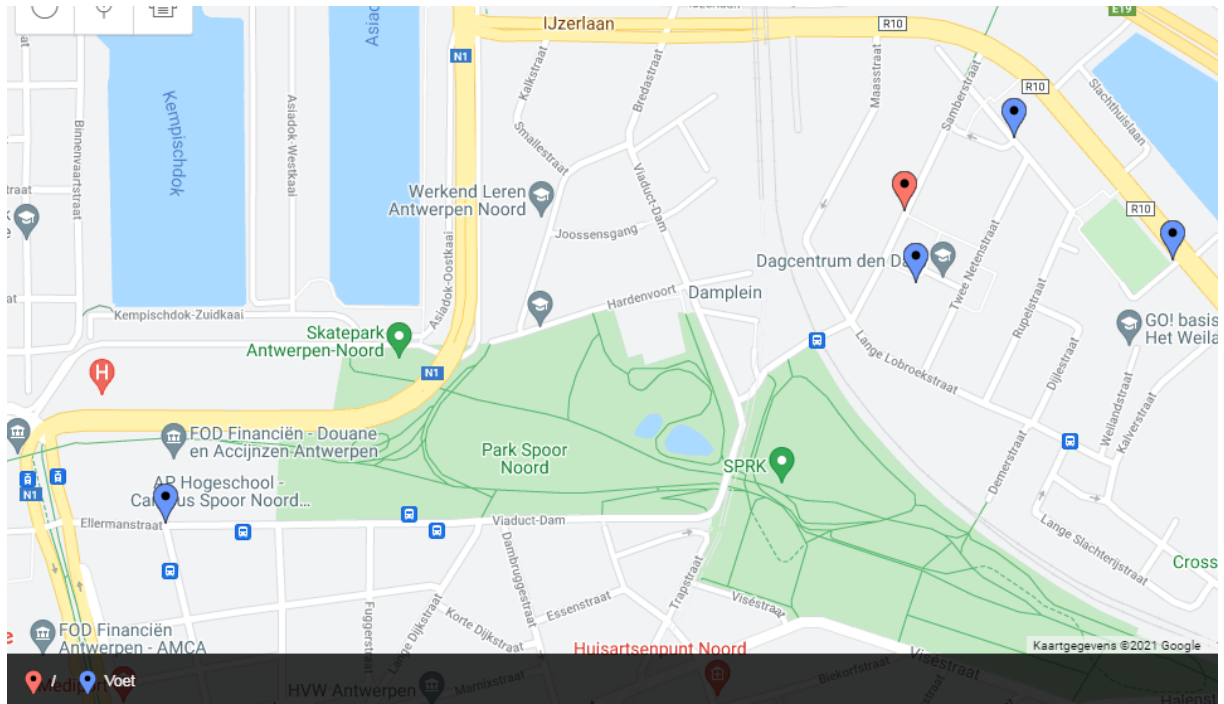


Figure 9 vervoersmiddelen naar verschillende vrijetijdslocaties - kind 6 Axel